

Danskernes Historie Online

Danske Slægtsforskeres Bibliotek

Dette værk er downloadet fra Danskernes Historie Online

Danskernes Historie Online er Danmarks største digitaliseringsprojekt af litteratur inden for emner som personalhistorie, lokalhistorie og slægtsforskning. Biblioteket hører under den almennyttige forening Danske Slægtsforskere. Vi bevarer vores fælles kulturarv, digitaliserer den og stiller den til rådighed for alle interesserede.

Støt vores arbejde – Bliv sponsor

Som sponsor i biblioteket opnår du en række fordele. Læs mere om fordele og sponsorat her: <https://slaegtsbibliotek.dk/sponsorat>

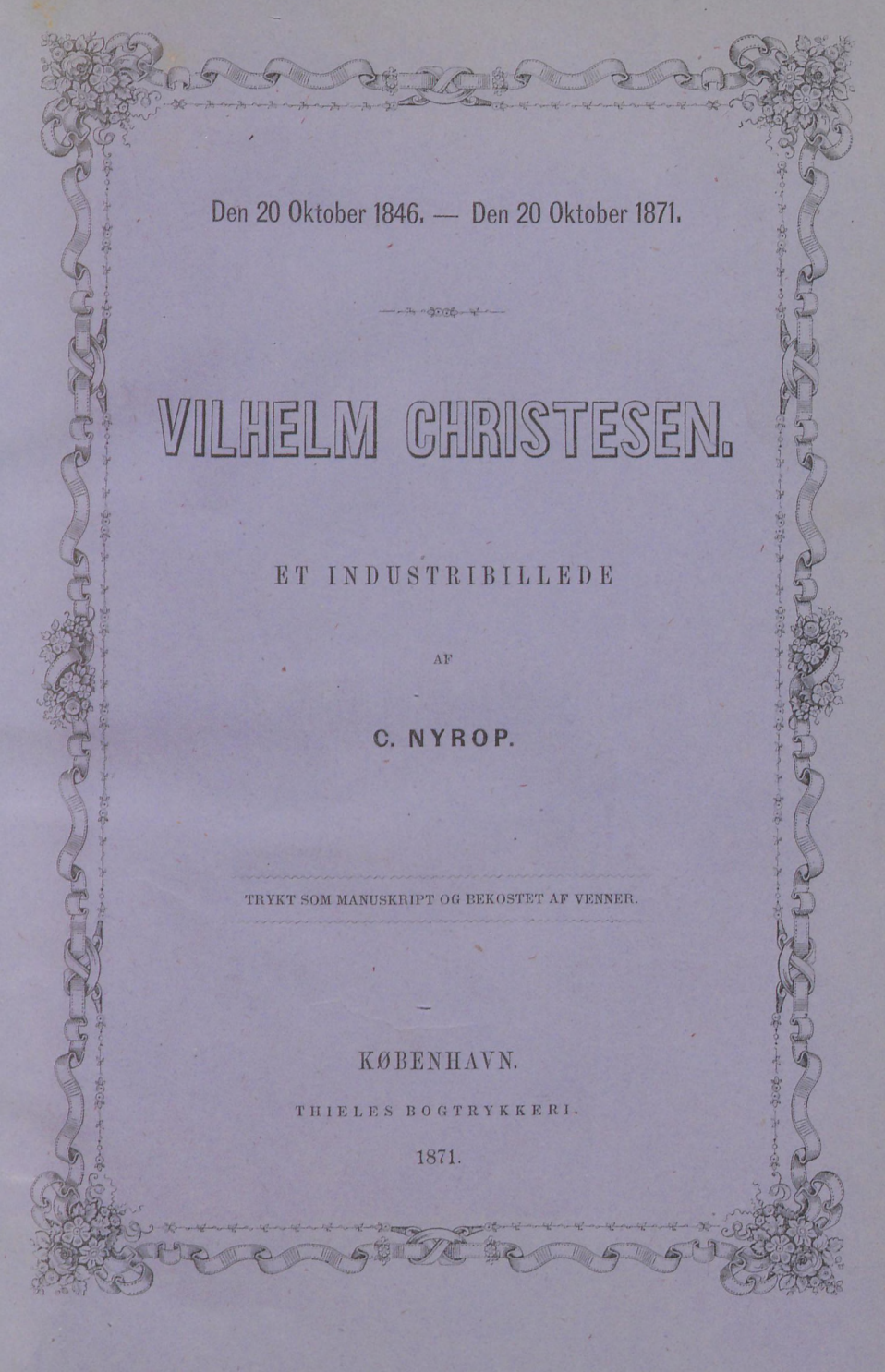
Ophavsret

Biblioteket indeholder værker både med og uden ophavsret. For værker, som er omfattet af ophavsret, må PDF-filen kun benyttes til personligt brug.

Links

Slægtsforskerens Bibliotek: <https://slaegtsbibliotek.dk>

Danske Slægtsforskere: <https://slaegt.dk>

Den 20 Oktober 1846. — Den 20 Oktober 1871.

VILHELM CHRISTESEN.

ET INDUSTRIBILLEDE

AF

C. NYROP.

TRYKT SOM MANUSKRIFT OG BEKOSTET AF VENNER.

KØBENHAVN.

THIELES BOGTRYKKERI.

1871.

Den 20 Oktober 1846. — Den 20 Oktober 1871.

VILHELM CHRISTESEN.

ET INDUSTRIBILLEDE

AF

C. NYROP.

TRYKT SOM MANUSKRIFT OG BEKOSTET AF VENNER.

KØBENHAVN.

THIELES BOGTRYKKERI.

1871.

Indhold.

	Side.
I. V. Christesen: 1822—1856	7.
II. Udsigt over Guldsmedkunstens Historie i Danmark	22.
III. V. Christesen: 1856—1871	45.

Bevisstederne findes samlede S. 61—64.

I.

At smede Guld og Sølv er en Kunst, som i umindelige Tider har været kendt her i Landet. Så vel Fundene i de gamle Gravhöje som de få Meddelelser, vi have tilbage fra Landets første Tider, vise det. Dragerne, som de gamle Sagn berette om, lå ikke alene vogtende om Jomfrubure, de rugede også over umådelige Skatte af det røde Guld og af klare Stene, der, en Gang hævede, kunde vække uudslukkelig Strid gennem Slægter. Hvor höjt nu end hine Tidens Frembringelser af Guldsmedkunst sattes af Samtiden, afgjort er det, at i mange Henseender ere de höjst ufuldkomne, og det hjælper ikke herimod, at man i enkelte Henseender kan fristes næsten til Beundring, navnlig når man erindrer, hvor tarvelige Frembringernes Redskaber have været. Ild og Hammer anvendtes den Gang, men ikke Maskiner og Damp, som ere Börn af en forholdsviis ny Tid, og som selvfølgelig også anvendes i Nutidens Guldsmedkunst. Hurtigt og let sker Tilvirkningen nu imod tidligere; Hånden har fået dygtige Hjælpere. Men hvor store Fremskridt der end er gjort, dertil er det dog endnu ikke kommet på Guldsmedkunstens Område, at alt forekommende Arbejde udføres af Maskiner; hvad Fortiden fordrede af en Guldsmed med

Hensyn til Håndfærdighed — han var ofte Kunstner — fordres endnu. Men derfor er Guldsmedkunsten i Nutiden også en smuk Virksomhed. Vi skulle se det i de følgende Blade, der indeholde en kort Fremstilling af den Mands Liv, der — man tør vistnok sige det — af alle nulevende danske Guldsmede bedst har forstået at forene Maskinerne og Kunsten på sit Fags Område. Den 20 Oktober 1871 har Guld- og Sølvvarefabrikant Vilhelm Christesen arbejdet i 25 År som sin egen; hans Liv er det, vi i det Følgende skulle beskæftige os med.

Frederik Christian Vilhelm Christesen er født i København den 4 Juli 1822. Faderen var Styrmand og hed Hans Christesen, Moderen var Datter af en fransk Emigrant, der var bleven Forpagter på Søbygård ved Slagelse; hendes Navn var Vilhelmine Grandjean. — Kårene var kun små i den lille Vilhelms Hjem, da han kom til Verden, en Styrmands Hyre kan ikke nå langt, hvor stræbsom og flittig end Hustruen er, og dog skulde de blive knappere. Nogen Tid for Vilhelms eneste Broder, nuværende Urmager Rudolph Emil Christesen her i København, så Dagens Lys (han fødtes den 28 April 1828) blev nemlig Faderen for bestandigt på Søen, og den unge Moder — hun var født den 28 Maj 1794 — sad alene med sine to Dreng. At der nu ikke kunde være Tale om at blive i den dyre Hovedstad, var strax afgjort, og Madam Christesen besluttede da at flytte til Slagelse, hvor hun havde Bekendte fra tidligere Tid. Hun håbede lettere at kunne slå sig igennem der end i København, og i så Henseende tog hun heller ikke fejl. Hun fik Virksomhed og Hjælp i Slagelse. Hun forstod at bruge sine Hænder, og ikke sjældent faldt der

et Måltid Mad eller Andet af til Drengene, der, efterhånden som de voxede op, kom til at besøge Byens Borgerskole.

Hvad nu særligt Vilhelm angår, da var han flittig og påpassende i Skolen, men Bogen fængslede ham dog ikke, og det var derfor næppe nogen Sorg for ham, at han endog før sin Konfirmation blev sat i Lære; selv uden Hensyn til at han herved fik Udsigt til at fortjene Noget, Hjemmet trængte til enhver, selv den mindste Hjælp. Den Lære, han kom i, var ham dog på Grund af flere Omstændigheder uudholdelig, det var en Bogbinderlære, og inden lang Tid løb han fra den. Det var galt nu at komme i ny Lære, men det måtte han, ti hjemme kunde han ikke blive, og så kom han da i 1836, stadigt endnu før han var konfirmeret, i Lære hos Jacob Kjölstrup, der Året før havde taget Borgerskab i Slagelse som Guldsmed, og i denne Lære blev han, skönt den kun gav ham Lejlighed til at se Guldsmedkunsten indenfor snevre Grænser. Kjölstrup var nemlig, som antydet, en Begynder — han er født i Fyen den 14 Maj 1805 — og tilmed en uformuende Begynder, hvorfor der, som rimeligt er, ikke hos ham kunde være Tale om nogen rig Afvexling af Arbejder. Det Væsenlige hos Kjölstrup, som vistnok hos den største Del af Datidens Provinsguldsmede, var Tilvirkningen af Tobakspiber, store sølvbeslåede Merskumspiber, som Bønderne købte i Mængde, og Vilhelm kom derfor mere end en Gang til Omegnens Markeder for at sælge Piber.

Som Forholdene var, kunde det Vederlag, som Vilhelm fik, ikke blive stort, det blev Kost og Logis; Klæderne, som er nok så kostbare, måtte hans Moder holde ham med. Men hermed kneb det ofte, hvorfor Drengen så sig om efter Midler til at bøde på Manglerne, og sammen med en anden

af Byens Lædrengene, Henrik Andersen, der senere i en Række af År har drevet en betydelig Kunstdrejerforretning i København, besluttede han da at sætte sig i Bevægelse for at omdanne de såre beskedne Fugleskydninger, som Byens Lædrengene en Gang imellem plejede at afholde. Andersen, der tillige optrådte som Kasserer, skulde sørge for en bedre og smukkere Fugl at skyde efter, og Christesen, der hertil fik lidt Sølv af Kjölstруп, lavede i sin knappe Fritid Smågevinster, blandt hvilke navnlig Tesier spillede en fremtrædende Rolle. Prisen for et Numer blev sat til 1 Mk., og ad denne Vej skabte Lederne sig virkelig en lille Indtægt, der navnlig voxede, efter at »Latinerne«, d. e. Drengene, der gik i den lærde Skole, lokkede af Gevinsterne, begyndte at tage Del i disse Væddeskydninger. Andersen og Christesen blev tilligemed et Par andre Lædrengene, der sluttede sig til dem, berømte over hele Byen, og udmærkedes ved Navnet »Silkedrengene«.

Til Forståelse af, at der virkelig den Gang kunde være et nogenlunde anseligt Antal Lædrengene i Slagelse, den By, hvorom dens lærde Præst Hans Bastholm i 1809 sagde: »Der er ikke en eneste Industrigren her i Byen, der hæver sig over det sædvanlige, og den samme Dorskhed, som i denne Henseende hviler over den største Del af Landets Indvånere, hersker også her«, skal jeg minde om, at Slagelse på den Tid virkelig ikke var uden industrielt Liv. Pianoforte-Instrumentmager C. C. Hornung, der havde søgt et større Sted til at virke på end Skelskør, var således flyttet dertil i 1834, og hans Bedrift var ikke lille. Han bode i Slagelse fra 1834 til 1842, og i den Tid arbejdede han både som Instrumentmager og Snedker, ja nåde endog at få et Møbelmagasin i Stand, der efterhånden blev så be-

tydeligt, at to af Slagelses Snedkermestre »på egne og flere i bemeldte Købstad bosatte Snedkeres Vegne« just på Grund af det, lagde Sag an imod ham for uberettiget Næringsbrug. Det var i 1839. Heraf lod Hornung sig imidlertid ikke anfegte, og tilsidst holdt han 16—17 Svende. Mærkes bør det også, at i 1830 havde Landinspektør og afskediget Major i Artilleriet Henning Pedersen i Slagelse indrettet en Skole for geometrisk Tegnings Udbredelse iblandt Håndværksklassen, hvortil han fik Lokale i Borgerskolen. Håndværksstanden i Slagelse gik frem på den Tid, og som yderligere Bevis derfor kan det anføres, at der just nu i Byens Klub hævdede sig Stemmer for, at Håndværkssvendene ikke som hidtil skulde være udelukkede fra at kunne være Medlemmer; de skulde regnes lige med Handelsbetjente. De velmente Forslag herom ere dog næppe gaaede igennem, ti endnu i 1848 omtales i en Erklæring fra det københavnske Guldsmedlav »den Fordom, der, så langt mindes, har gjort sig gældende selv i Middelklassernes Selskabsliv, der tvinger enhver om end nok så dannet Håndværkssvend til i de fleste Tilfælde at tillyve sig et Navn, der synes over dette, for at blive Deltager i Fornøjelser og få Adgang til Selskaber, om end hans Forældre og Søskende ere i disse«. Det er Lavets Erklæring over den i 1848 fremkomne officielle Betænkning angående Håndværks- og Fabrikslavene i København, der her sigtes til. Vi skulle nedenfor se, at den her omhandlede Fordom har været kendt gennem Århundreder i Danmark.

Som det af Ovenstående fremgår, var det ikke nogen glimrende Stilling, Christesen indtog, eller efter al Sandsynlighed vilde komme til at indtage. Men hans Ånds Livlighed tillod ham ikke at gruble herover. Han var en flittig

og opmærksom Lærling, skriver Kjölstrup, der kalder ham sin kæreste Elev, en kærlig Søn, der på alle Måder hjalp og understøttede sin Moder, og endeligt en god Kammerat. — I sex År var han hos Kjölstrup, den sidste Tid som Svend, — men så fløj han ud. I 1842 drog han fra Slagelse for at se sig om i Verden, og hans første Bestemmelsessted var Middelfart. Her arbejdede han imidlertid kun kort, Vandringsstaven blev igen taget i Hånd, og nu var Målet Odense, den By, der i tidligere Tid havde været bekendt for sine dygtige Guldsmede. Også her fik Christesen strax Arbejde, nemlig som Sølvarbejder hos Guldsmed P. Petersen, der havde en efter Datidens Forhold ikke ubetydelig Guldsmedforretning, men her viste det sig, at hvor dygtig han end var til Alt, som han tidligere havde haft Lejlighed til at øves i, havde han endnu meget at indhente. Han mærkede det selv, og hos en af Svendene hos Petersen, den nuværende Guldsmed i Odense Lauritz Grönlund, der den Gang forresten lige havde udlært hos sin nævnte Mester, tog han derfor en Art Undervisning; Grönlund lærte ham bl. A. at slå en Spiseske.

Heller ikke Odense blev imidlertid Christesens blivende Sted, han higede videre, og den 9 September 1843 drog han og Grönlund, med hvem han snart havde sluttet Venskab, afsted til Bremen; de vilde søge Arbejde hos det derværende Firma M. H. Wilkens & Söhne, der, som de vidste, havde en betydelig Prægeanstalt. Der kunde de både lære og fortjene Noget, håbede de, og hvad særligt Fortjenesten angik, kunde de nok trænge til det, ti i Danmark var den almindelige Løn rundt i Købstæderne for en Guldsmedsvend kun Kost og Logis med fra 1 til 7 Mk. om Ugen i Penge; 2 Rdlr. om Ugen var noget aldeles Uopnåeligt.

Vore to Rejsende kom da til Bremen og indfandt sig i det Wilkenske Etablissement: de vilde gerne have Arbejde. Ja, hvad kunde de gøre, blev der spurgt; kunde de gøre Sølvtaalerkener? Ja, de trode det nok, svarede de, skönt de rigtignok aldrig havde set endsige forarbejdet en sådan. Og på det Svar blev de, mærkeligt nok, antagne. De hutlede sig gennem Arbejdet i Begyndelsen, Sindet var lidt spændt, men Alt gik godt, og efterhånden viste det sig, at Etablissementet havde vundet to dygtige Arbejdere. Christesen i Særdeleshed udviklede sig til en rask og dygtig Sølvarbejder, og hans overordenlige Handlekraft og Udholdenhed lagde sig ved flere Lejligheder for Dagen. Han havde Talent til at være Andet end simpel Arbejder, og kom da også snart til at forstå, om man så kan sige, et Værksted i Værkstedet, idet han blev Mester for Presningen af Skeer og i den Egenskab fik Arbejdere under sig.

Nu sad Christesen på en grøn Gren, han var i en Virksomhed, der tiltalte ham, og fortjente godt, men livlig som han var, havde han ikke Sans for at gæmme Pengene på Kistebunden, de blev sendt til Moderen i Slagelse eller brugte i Bremen, og da han, efter at være bleven forlovet med sin nuværende Hustru, den den Gang omtrent tyveårige Louise Pape — hun er født den 25 Avgust 1825 — ret sundede sig i det, stod han egenligt med de samme tomme Hænder som altid, og han ønskede da en Forandring. Han skrev til sin Moder herom; han skrev, at han havde Lyst til at etablere sig men ikke så Udvej, og så — ja så fandt Moderen Råd. Hun talte om Sagen til Sönnens gamle Læremester, den venlige og retsindige Kjölstруп, og denne, der nok vilde rejse til Ringsted, tilbød da Christesen sin Butik i Slagelse.

Da dette Tilbud kom til Bremen, vilde Christesen ikke strax tage imod det. Han ejede Intet, mente han, og kunde umuligt komme ud af det, men Grönlund fik ham omstemt, og det skal mindes, at det ikke alene var ved Ord men også i Gerning, at denne stod ham bi. Christesen fik Alt, hvad Grönlund ejede af surt fortjente Sparepenge, omtrent 150 Rdlr., tilligemed hans Kavtion hos deres Principal Wilkens for Sølvpresninger. Så stod Bryllupet den 28 Juni 1846, og den 1 Oktober gik Afrejsen for sig. Rig på Forhåbninger drog Christesen fra Bremen, og Skebnen gjorde ham ikke til Skamme. På Skibet mellem Harburg og Hamborg gik den Kasse, hvori han havde sit Værktøj, itu, og han kom derved i nærmere Forbindelse med nogle Medrejsende. I Hamborg-tog disse til et større Hotel end Christesen havde tænkt på, det var dyrere end hans Evne egenligt tillod, men hvad! — Opholdet skulde jo ikke vare længe, og han tog med, Følgen heraf var, at Hamborgs Sølv- og Guldvarere kom løbende for at anbefale sig til Hr. Guldsmeden. Naturligvis kunde han ikke indlade sig med dem, men en af dem, Ludvig Frankenheim, mente nok, at han vilde betro ham et Parti Guldvarer på hans ærlige Ansigt, og det Tilbud blev modtaget. Nu kom han ikke tomhændet til Slagelse.

Den 20 Oktober 1846 var det Flyttedag, og nogle Dage før kom Christesen til Korsør, hvor hans Broder tog imod ham, og så gik Rejsen videre til Slagelse, hvor hans Moder og hans forhenværende Læremester gav ham en hjertelig Velkomst. — Alt blev nu aftalt og ordnet, den 20 Oktober skulde Kjölstrup flytte ud og drage med sin Forretning til Ringsted, og samme Dag skulde Christesen i Kjölstrups gamle Lejlighed begynde en ny Forretning. Den 20 Oktober

er således fra 1846 en Mærkedag i Christesens Liv; i År gentager den sig for 25de Gang.

Dårligt vilde det imidlertid have set ud for Christesen, hvis Kjølstrup ikke havde hjulpet ham og bl. A. næsten delt sit Værktøj med ham, men hermed var Vanskelighederne langt fra overvundne. Christesen var nok i Virkeligheden Guldsmed nu, men Mesterstykke havde han ikke gjort, og han havde således efter Loven ingen Ret til som Mester at ernære sig som Guldsmed. De gamle Guldsmed-Lavsartikler af 7 November 1685 begyndte jo: »Det skal Ingen tilladt være sig af Guldsmedhåndværk at ernære enten med noget Arbejde at betinge eller Svende og Drengene at antage og holde, förend han har vundet sit Borgerskab og er i Guldsmedlavet indskrevet«, en Bestemmelse, der var indskærpet ved Kancelliplakat af 25 Juli 1817, og Kancelliplakaten af 26 April 1822 bestemte nøjagtigt, hvori Mesterstykket skulde bestå. Hver Dag kunde altså hans Butik lukkes for ham, og han så ingen Udvej til hurtigt at afhjælpe Manglen, ti at göre Mesterstykke kostede Penge, og dem havde han omtrent ingen af. Alt gik imidlertid godt; Guldsmedene i Byen var mere overbærende end Hornungs Kolleger havde været, og efter omtrent et halvt Års Forløb nåede han at göre Lovens Bestemmelser Fyldest. Mesterstykket blev gjort og antaget, og nu var han bestalter Guldsmedmester i Slagelse. Nu kunde han uden Sorger i så Henseende ofre sig fuldt for sin Virksomhed, og nu kunde hans Dygtighed, ikke alene i teknisk men også i merkantil Henseende, få Lejlighed til at udfolde sig, hvad den også gjorde. Han fik opsporet Steder, hvor han kunde få billige Merskumspibehoveder, snart havde han tre Mand beskæftiget med at beslå dem og ryge dem til, og Afsæt-

ningen gik strygende. Christesen rejste ikke alene til Markeder med dem, men f. Ex. Kniplingshandlerne fra Slesvig fik han til at tage Partier hjem med sig til Salg.

Pibehovederne var imidlertid kun en Begyndelse; Presningerne, han havde hjem med fra Wilkens, gjorde han også Affærer med, og det endda så gode, at han snart tænkte på, at det kunde være rart selv at få en Presse; herved måtte han kunne få Sagerne billigere end ved at forskrive dem, indså han. Før vi imidlertid gå ind på hans Bestræbelser i saa Henseende, skal det omtales, at da det begyndte at gå ham godt, skrev han strax til Grönlund i Bremen for at få ham til sig, og han slog så småt på, at de skulde tage sammen til København og forsøge deres Lykke der i Forening. Christesens Moder, der tidligere havde bundet ham til Slagelse, var død i 1848. I 1850 kom da også Grönlund til Slagelse, men istedenfor derfra at gå til København sammen med Christesen, foretrak han at gå alene til Odense, i hvis Omegn han var født, (nemlig i Tommerup den 24 Februar 1820), og hvor han da i Juni 1851 tog Borgerskab som Guldsmedmester. I det År, han var hos Christesen i Slagelse, hjalp denne ham af al Magt med at samle ind til Etableringen; han huskede de betroede Sparepenge.

Som sagt, Christesen tænkte på at få en Presse, og han fik en — det var i Begyndelsen af 1852 — men den var kun lille og gammel, han købte den af sin forhenværende Mester, Petersen i Odense, der — det kan nok få en Plads her — er den Samme som den Jernstøber Petersen, der ved Preussernes Optöjer i Sønderborg den 7 Juli i År fik slået, jeg tror, indtil 96 Ruder ind. Ære over ham, det er en dansksindet Mand! Pressen var lille, som Christesen

havde fået, men han forstod godt at bruge den; han pressede og pressede Alt, hvad han kunde presse på den, og snart trængte han til en Gravør for at få ny Stempler at presse med. Han skrev da ned til Fritz Schmahlfeld hos Wilkens i Bremen om at skaffe sig en sådan, hvoraf Følgen blev, at i Avgust 1852 kom Schmahlfeld selv, der endnu den Dag i Dag er Christesens dygtige Medhjælper. Havde der ikke været taget fat før, så blev der taget fat nu; nu gik det løs for Alvor. Schmahlfeld var ung og foretagsom, han er født den 13 Marts 1829, og havde Lyst til at virke. Skestempler blev skårne og Skeer pressede og slåede, Forbindelser blev knyttede med Guldsmede andensteds, bl. A. med Hofguldsmed Anton Michelsen i København, Arbejdet voxede hurtigt, og Pressen viste sig snart for lille. Endnu i 1852 blev der skreven til Bremen efter en Arbejder til, og den nuværende Guldsmed her i Byen Gustav Gottschalck kom så hertil i November, en stor Presse blev bestilt hos Allerup i Odense, og da den kom i Februar 1854, var Christesens Virksomhed betydelig. Han havde ofte indtil syv Svende og foruden de pressede Sølvvarer, hvormed han forsynede flere af Landets Guldsmede, begyndte han nu også at tilvirke Guldvarer, der efter Sigende rigtigt nok endnu var langt fra at være udmærkede. Den gamle Tanke om at flytte til København, kom igen frem, og det så meget mere som det var forbundet med betydelige Ulemper at få de Sager, han vilde have stemplet som Københavns Prøvesølv, indsendt til Guardeinen i Hovedstaden.

I de gamle Lavsartikler af 1685 var det påbudt, at intet Guldarbejde i de kongelige Riger og Lande måtte forfærdiges uden af tvende Sorter Guld, nemlig Dukatguld, der i det Ringeste skulde holde 23 Karat, og Kroneguld,

der skulde holde 21 Karat, og med Hensyn til Sølvarbejde hed det, at ingen Guldsmed måtte sit eget eller Andres Sølv ringere forarbejde end $13\frac{1}{2}$ lødigt. Vovede Nogen at overtræde dette Bud, var Straffen betydelige Bøder; i København skulde »Vardinen ved den kgl. Mynt« prøve Varerne, og i Købstæderne skulde Guldsmedene forsyne Alt, hvad de forarbejdede, med deres eget og Byens Stempel samt Årstal, »at det altid kan efterses, når det behøves«. Senere er der heri gjort Forandringer, og Rådstuplakaten af 7 Marts 1821 tillod således Guldsmedlavet i København at forfærdige Guldarbejde »af hvad Gehalt de finde for godt«, naturligvis mod at være ansvarlig for, at det virkelig har den Gehalt, som det stemples til, men for Sølvets Vedkommende står det endnu her i København fast, at det for at få Guardeinens Stempel skal være $13\frac{1}{2}$ lødigt. Sølv fra Provinserne er i Reglen kun 11 lødigt.

Christesen følte altså Lyst til at flytte til København, og hans gamle Ven, Kunstdrejer Henrik Andersen, med hvem han rådførte sig, opmuntrede ham dertil, men det var dog lettere sagt end gjort, ti vilde han dertil som Guldsmed, måtte han optages i Guldsmedlavet der, og det kunde have sine Vanskeligheder. Da Presning af Sølv sager imidlertid var det Væsenlige for ham, indgav han under 1 Februar 1856 en Ansøgning til Indenrigsministeriet om at få Bevilling til i København at måtte oprette en Prægeanstalt for Guld- og Sølvarbejder. På denne Ansøgning kom der imidlertid ikke Svar strax. Fra Ministeriet blev den sendt til Københavns Magistrat og fra Magistraten til Guldsmedlavet, og det var ikke stemt ganske venligt for Ansøgningen. I Oldermændens Erklæring af 8 Marts 1856 udtaltes der stor Forundring over, at Nogen, og så tilmed

en Mand fra Slagelse, for Alvor kunde tænke på at ville oprette en Prægeanstalt i København, det kunde umuligt betale sig, og som oplysende med Hensyn hertil hedder det: »at der heri Staden ej befindes Nogen, som ene og udelukkende beskæftiger sig med Presningen af Guld- og Sølvarbejder, er vel Tilfældet, dog har Guldsmedmester Dalhoff for flere År siden haft en sådan Presseindretning i Gang, men er senere ophørt dermed, formodenligt fordi at samme ikke afgav et tilstrækkeligt Udbytte«. Oldermænden råder Christesen til at blive i Slagelse, hvor en Prægeanstalt efter hans Mening må kunne betale sig lige så godt, eller rettere lige så dårligt, som i København; fra Slagelse må han med samme Lethed kunne forsyne Landets Guldsmede som fra København, om de vil ophøre at hente deres pressede Sager fra Tyskland, og hvad det angår at få Arbejdere i Slagelse, da er Presningen, når man først har de nødvendige Redskaber, en så simpel Gerning, at enhver Karl kan udføre den. Hvad det kommer an på, er at have en dygtig Gravør, men en sådan kan lige så godt have i enhver Provinsby som i København. Lad Christesen blive i Slagelse, var Oldermændens Råd; der er han Guldsmedmester og kan drive Presseriet i Forening med Guldsmedprofessionen, hvorimod der naturligvis ikke kunde være Tale om at give ham en fuldstændig Guldsmedrettighed i København. I så Henseende følte Oldermændene sig sikker, men nu var der det Alternativ tilbage, at Christesen fik Bevilling på at oprette en Prægeanstalt i Hovedstaden uden at blive Guldsmed. Det kunde dog heller ikke gå, mente Oldermændene, og han gjorde opmærksom på, at det i så Fald vilde blive overmåde vanskeligt for ikke at sige umuligt at kontrollere, om han ikke over-

trådte sin Bevilling ved at afgive sig med Forhandlingen af færdigt Arbejde. Overalt var der Vanskeligheder, og tilsidst hedder det: »Endeligt tror jeg, at dette, nu den sjællandske Jernbane snart kan ventes fuldfærdig, ikke vil blive et enestående Exempel på, at Provinsborgere på en nem Måde søge at komme til København for at finde Fortjeneste» hvilket dog så vidt muligt bør afværges.« Her kom endeligt den sande Grund frem: de københavnske Guldsmede vilde, som rimeligt er, holde al fremmed Konkurrence borte så længe som muligt.

Spørge vi nu, hvorledes Ministeriet stillede sig til Sagen, da tog det ikke Hensyn til Guldsmed-Oldermandens Bekymring for, at København ikke skulde kunne give Christesen sit Udkomme, og under 30 Maj udfærdigedes den søgte Bevilling, hvori det hedder: »Guldsmedmester V. Christesen af vor Købstad Slagelse udi vort Land Sjælland må i vor Residensstad København anlægge og drive en Fabrik for Prægning af Guld- og Sølvarbejder og dertil betjene sig af de fornødne Lavssvende samt udsælge de således forfærdigede Genstande i store og små Partier i Overensstemmelse med Plakat af 5 Juli 1825«. Den nævnte Plakat hjemlær i Almindelighed Fabrikanter Ret til at falholde deres Fabrikata i såvel store som små Partier dog fra kun et Udsalgssted.

Efter Modtagelsen af denne Bevilling var Sagen afgjort. Til Efteråret skulde der flyttes til København, og Oktober-Flyttedag blev Indtoget også holdt i Løvstræde Nr. 122, det nuværende Nr. 8. Nu var han ved sine Ønskers Mål, han var i Hovedstaden, men dermed var ikke alle Vanskeligheder overvundne. Tværtimod, han havde endnu en hård Kamp at bestå, før hans Virksomhed var sikret. Før vi imidlertid gå ind på at meddele noget Nærmere herom,

skulle vi korteligt se, hvorledes Guldsmedvirksomheden herhjemme i Tidernes Løb har udviklet sig, ti derved vil vistnok Betydningen af Christesens Virksomhed vise sig klarest. Han må nemlig helt betragtes som Guldsmed. Deri så Guldsmed-Oldermanden rigtigt: Grænsen mellem kun Sølv- og Guldpræger og egenlig Guldsmed vilde ikke blive let at finde, og Sølv- og Guldvarefabrikant Christesen, som vor Guldsmed fra Slagelse kaldtes bl. A. i Vejviseren for 1857, blev da også strax, altså allerede før Næringslovens Ikrafttræden, — det nytter ikke at skjule det — ikke alene den, der var i Stand til at forsyne de københavnske Guldsmede med pressede Sager men ligefrem deres Konkurrent, fuldstændig Guldsmed.

I det historiske Overblik vil bl. A. Guldsmedlavets Fremkomst og videre Udvikling blive omtalt, hvilket nok har sin Plads her, da Christesens Virksomhed just er ejendommelig ved det Forhold, den stod i til Lavsvæsenet. — Ved Guldsmede forstås her i Landet så vel Guld- og Sølvarbejdere som Juvelerere.

II.

Som på første Side af denne lille Bog antydet, kendtes Guldsmedkunsten her i Oldtiden, og særligt kan det da erindres, at om den Figur, der efter Nordens Sagn er at stille sammen med Sydens Hefæstos eller Vulcanus, nemlig Völund, Finnekongens Søn, hedder det, at han »slog om Ædelstene det røde Guld og trak på Lindebast alle Ringe«. Guldsmedkunsten var en agtet Kunst her i Norden, men dog stod Guldsmeden under Våbensmeden. Det fik den ulykkelige Guldsmed at vide, der hævede sine Øjne til Kong Frodes Datter; Stærk-odder gjorde ham det indlysende både med Mund og med Hånd. Ved Oldtiden skulle vi imidlertid ikke dvæle, men hurtigt springe endog et langt Stykke ned i den historiske Tid.

Ovenfor er der et Par Steder nævnt, at det forhen-værende Guldsmedlavs Artikler skrev sig fra 1685, men dette, der er rigtigt, må dog ikke misforstås således som om der ikke havde været noget Guldsmedlav før. Sagen er den, at i det nævnte År fik dette Lav samtidigt med alle andre Lav sine Artikler udvidede og ændrede, således som den i 1660 indførte Enevælde med sin dygtige administrative Tendens og sin Lære om al jordisk Magts Udspring fra en kongelig Enehersker fordrede det; men

allerede flere Hundredår tidligere havde der været Guldsmedlav her i Landet.

Efter at Præstevælden, der var kommen herind med Kristendommen, lidt efter lidt havde fundet Lejlighed til at sætte sig i Höjsædet, bredte den sin civiliserende Indflydelse over hele Samfundet, der endnu led under Heden-skabets lovløse Vildhed, og her opstod ikke alene Munkeordener, men også Selskaber mellem verdslige Personer, der forpligtede sig til at yde hinanden al mulig timelig og åndelig Hjælp. Disse Selskaber opkaldtes efter en Helgen eller Konge, og et af de anseligste var det såkaldte Sankt Knuds Gilde, der allerede kendtes omtrent ved År 1100. Som Efterligninger af disse Gilder fremstod noget senere Købmands- og Håndværksgilderne, hvis Medlemmer navnlig knyttedes sammen derved, at de havde fælles Næringsveje. Her have vi Lavsvæsenets Begyndelse. Et af de tidligst kendte Selskaber af denne Art er vistnok Skrædernes og Overskærernes Broderskab og Gilde i Ribe, hvis Medlemmer i 1349 blev eneberettigede til at være Skrædere og Overskærere i den nævnte By. Fuldt så tidligt have vi nu ingen Kundskab om noget Guldsmedgilde, men i Århundredet efter have vi dog Vedtægter eller, som de også kaldes, Skræder angående Guldsmedene både i København og Svenborg.

Hvad nu først Svenborg-Guldsmedene angår, da dannede de ikke et Gilde for sig; de havde sluttet sig sammen med Remmesniderne (en Art Sadelmagere) og Sværdfejerne og udgjorde med dem det såkaldte Sankt Hans Gilde, hvoraf, for særligt at blive ved Guldsmedene, kun den Guldsmed, der var ægte født, kunde blive Medlem, ved hvilken Lejlighed han bl. A. skulde erlægge en hel Tønde Øl og for

2 Mk. Vox til Alterlys. Det kirkelige Anstrøg var endnu bevaret i disse Samfund. Gildet gik nærmest ud på at yde dets Medlemmer Hjælp, når de trængte til sådan, og efter dets Regler skulde t. Ex. den Guldsmed, der blev så fattig, at han ikke længer kunde ernære sig ved sit Håndværk eller, som det den Gang kaldtes, »Embede«, bl. A. have 12 Alen Vadmel årligt til Klæder, så længe han levede. Vigtigere end disse Vedtægter er imidlertid Bestemmelserne for de københavnske Guldsmede, nemlig deres på Tysk affattede Gildeskrå af 1429 og Kong Hans's Privilegier for dem af 1496. Efter de heri fastslåede Regler var det ikke så lige at løbe til at blive Guldsmed i København. Svenden, der eftertragede at blive det, skulde, foruden at være ægte født, have arbejdet et eller to År hos en københavnsk Mester og måtte dernæst bevise, at han var forsynet med Værktøj til Værdi af mindst en Mark Sølv, og at han ejede i det mindste 5 Mark Sølv i Penge, hvilket ikke var så lidt, da en Mark Sølv må sættes lig med mindst 18 Rdlr. i Nutidens Mynt. Var alt Dette bevist, kunde han stedes til at gøre Mesterstykke, og så hvilede der, foruden at han skulde beværte sine tilkommende Lavsfæller, endnu den mærkelige Forpligtelse på ham, at han inden År og Dag, efter at han var bleven optaget i Gildet, skulde gifte sig! Af disse Privilegier, der desuden indeholde Bestemmelser om, at Guldet og Sølv, som forarbejdedes i København, skulde være af en vis Godhed (Lødighed), ses det, at Guldsmedenes Helgen har været St. Evlogius eller, som Navnet måske rettere skal skrives Elegidius; i den daglige Udtale blev det St. Loye.

Efter de således nævnte særlige Vedtægter for Guldsmedene i Svenborg og København følger i Tiden Kristiern

den andens Skrå og Skikkelse af 1515 for alle Guldsmede i Danmark, en Forordning, der nærmest går ud på at hindre i Svang gående Bedragerier. Den bestemmer, at Sølv og Guldet, der forarbejdes, hele Landet over skal have en lignende Godhed, som siden 1496 var bestemt for København, og befaler, at Guldsmedene i hvert Stykke, som de forarbejde, skal indslå et Mærke, hvoraf man kan se, hvem Forarbejderen er, og desuden skaffe det mærket med den pågældende Købstads Stempel. Oldermændene skulde hver fjortende Dag undersøge de forskellige Værksteder.

Som man af Ovenstående ser, kendte man den Gang et nok så frodigt Lavsvæsen, som nogensinde senere, ja i en Retning var det endog kraftigere end nogen sildigere Tids Lavsvæsen. Medlemmerne i Lavene kom nemlig overens om at skrue Priserne for deres Varer op til en urimelig Højde, Noget, der så meget lettere kunde sættes i Værk, som Lavene ikke var meget talrige; ifølge de københavnske Guldsmedes Lavsartikler af 1547 måtte der ikke være flere end 10 Guldsmede i København, og ingen af dem måtte have flere end to Svende. Som naturligt er, fremkaldte denne Bevægelse imidlertid en Modbevægelse, og som det første Resultat af denne kan det erindres, at Kong Hans på Grund af de fremkomne stærke Klager i 1507 udstedte en Forordning, der ophævede alle Skomagerlav over hele Riget og gjorde dette Håndværk til en fri Næringsvej. Ja efter Frederik den førstes Befaling af 1526 ophævedes endog alle Håndværkslav, af hvad Navn nævnes kan, og den, som vilde nedsætte sig i en Købstad for der at drive et Håndværk, skulde kun betale en Gylden til Byen og aflægge Prøve på sin Dygtighed. Sikkert er det imidlertid, at disse Bestemmelser ingen Indflydelse fik. Lavsvæsenet med både

sine gode og onde Sider, med sin indbyrdes Understøttelse og sine udskejende Drikkelag, havde for dybe Rødder i Tiden, til at det let skulde kunne knuses. Kristian den tredje gentager Ophævelsesbestemmelsen i sin Reces af 1558; »eftersom tit og ofte beklaget er for os, at når nogen ung Embedsmand, som sit Håndværk lært haver og sig vil nedsætte og tage for sig selv, da bliver hannem af de Gamle vægret at komme udi Lavet« o. s. v. Men lige meget hjælper det, og endnu Kristian den fjerde udsteder i 1613 en lignende Befaling, han vil »strengeligen og alvorligen have forbudt og afskaffet alle Skråer og Lavsret over alt vort Rige Danmark«. Hermed ophører de frugtesløse Forbud, og i Recessen af 1643 må Kristian den fjerde bekvemme sig til atter at tillade en vis Lavsindretning, der så udvikles videre under Enevælden.

De Svingninger, Lavsvæsenet således i sin Helhed var underkastet, har Guldsmedlavene naturligvis gjort med, men mærkeligt er det, at der, så vidt vides, ingen særlige Efterretninger haves om disse Lavs Tilskikkelser på denne Tid. Guldsmedlavene må have været anselige. Tidens Forbrug af Sølv og Guld, Ædelstene og andre Kostbarheder var umådeligt. Hvad en Adelsmand kunde eje alene af Sølv-Drikkekar var betydeligt, hvortil som Forklaring dog må erindres, at Datiden omtrent ikke kendte Glas til sådant Brug; enten måtte Drikkekarrene være af ædle Metaller eller Tin, og selvfølgelig var Adelsmandens da af ædelt Metal. Otte Krumpen havde således bl. A. 18 Skænkestobe uden Låg, hver 16 Lod vægtig eller tilsammen 288 Lod; 6 Stobe med Låg, tilsammen 224 Lod eller hver omtrent 1 Pund og 6 Lod; 2 store Skænkekander, hver på 80 Lod; 2 andre Kander hver på 32 Lod; 3 store Skåle på høje Fødder hver på 64

Lod og 2 andre Skåle hver på 24 Lod. Alt Dette var af uforgylt Sølv, af forgyldt Sølv havde han endnu en Del, og Forgylningen den Gang må have været god, ti et Lod forgyldt Sølv agtedes lig med 2 Lod uforgylt; han havde således en forgyldt Stob, »som var ganske sirlig og vel gjort med skønne Perler derudi hængt«, på 48 Lod, men med Arbejdet og Perlerne var den så god som 96 Lod Sølv.

Nu kunde man vel sige, at der ikke i Adelen store Forbrug af ædle Metaller ligger noget Bevis for, at her måtte være mange og velstående Guldsmede, ti Adelen kunde jo lade Sagerne komme fra Udlandet, men således er det ikke. Den gemytlige Lensmand på Dronningborg, omtrent det nuværende Randers Amt, Eske Brok, der i sine Dagbøger anbringer et liggende Kors, hver Gang han har haft en lille Rus, og to eller tre, når Rusen har været større — og han anbringer ofte mere end et Kors — har også gjort Optegnelser, hvoraf man bestemt kan se, at han stod i Forbindelse med indenlandske Guldsmede. Den 24 Februar 1608 har han således betalt Jens Guldsmed i Randers 8 Mk. 3 Sk. for et Stykke Guldkæde, den 24 September 1608 Reinholdt Skov 15 Mk. på 4 Sk. nær for et Sølvfad, som denne gjorde ham på 59 Lod, og den 3 Oktober 1613 Otte Guldsmed i København 18 Rdlr. for 37 emaljerede Guldknapper med Demanter i Enden. Endnu mere bevisende er dog den Mængde Guldsmede, man træffer i Odense i det 16de Hundredår købende, sælgende eller ejende Huse. Hvoraf man bestemt tør slutte, at Guldsmedekunsten på den Tid blomstrede i denne By. Fra 1492 til 1580 har jeg således truffet Navnene Mattis Guldsmed, Björn Guldsmed, Henrik Bertelsen Guldsmed, Lauris Krag Guldsmed, Gregers Guldsmed og Just

Guldsmed, og der er utvivlsomt flere at finde. Glemmes må således ikke den bekendte Tomas Fiuren, der forfærdigede Kristian den fjerdes Krone, der ved den Kunstfærdighed og Skönhedssans, hvormed de forskellige Sten, Perler, drevne Figurer og Emalje er anbragt, søger sin Mage. Den opbevares mellem de kongelige Regalier.

Under sådanne Omstændigheder er det forunderligt, at der ikke kendes mere til Guldsmedlavenes særlige Udvikling end ovenfor nævnt, og navnlig er det forunderligt, at der aldeles synes at mangle Oplysninger om et Guldsmedlav i Odense. Efter Analogien fra Svenborg kunde Guldsmedlavet her muligvis skjule sig i et Gilde, der omfattede et eller flere andre, men det eneste, der efter Omstændighederne kan være Tale om i Odense, nemlig Smedenes, stod ikke i Forbindelse med det. Smedegildet i Ystad tillod Guldsmede, Remmesnidere, Pungemagere og Sværdfe gere at slutte sig til det. Men således var det ikke i Odense. Efter det der-værende Smedegildes Skrå af 1496 omfattede det Grovsmede, Kleinsmede, Keddelsmede, Pladeslære (d. e. Harniskmagere), Remmesnidere, Sværdfe gere, Sadelmagere og Kandestøbere, altså i Alt 9 forskellige Håndværk, men Guldsmedene var ikke derimellem. Kun så meget synes sikkert med Hensyn til de Odense-Guldsmede, at Kristian den tredjes Forordning af 1549 om Lavene i Odense også har berørt dem. Efter den skulde Svenden, der vilde være Mester, gøre sit Mesterstykke i tvende Rådmænds Overværelse, give en Gylden til Lavet og en Tønde Øl til Gildebrødrene. Ydermere Tynge måtte han ikke besværes med.

At Guldsmedenes Håndværk den Gang har været af større Betydning end nu, synes efter det Foregående afgjort. Nu er der vist kun få Velstående, der eje, som man ved

om en af Datidens Adelsmænd, 20 Guldringe med Turkoser, Diamanter, Safirer, Rubiner og andre Ædelstene, men den Gang var det ikke sjældent. Desuagtet har naturligvis Guldsmedene ikke været i nogen væsenligt højere Anseelse end alle andre Håndværkere. Tiden var aristokratisk, og Håndværkerne var kun Håndværkere. Købmandsgilderne, som var fornemmere på det, åbnede sig aldrig for en Håndværksmand uden under den ufravigelige Betingelse, at han afsvor sit Håndværk og Lav, derimod optog de med Fornøjelse Prælater og Adelsmænd. En Købmand, men ingen Håndværksmand, måtte blive Medlem af Købstædernes Magistrat, »den Stund han bruger sit Embede«. Betegnende er det forresten, at det i Magistratsvedtægterne for Ålborg fra omtrent 1550 særligt hedder, at »Embedssvende ikke skal begynde at drikke om Søndage eller andre højtidelige Dage, förend Tjenesten i Kirken er ude om Eftermiddagen, som er gjerne omtrent ved 4 slet, og så ikke længer drikke om Aftenen end til Kl. 9 under Straf«. Vi have ovenfor set, at den Forunderlighed, at Købmandsstanden skulde anses som stående over Håndværksstanden, endnu ikke var uddød i 1848.

En af Grundene til den omhandlede Fordom kan måske søges deri, at mange af Håndværkerne ikke var Landets egne Börn, men indvandrede Tyskere, hvoriblandt naturligvis forløbne Fugle. I Kristian den tredjes Reces (1558) hedder det, at »der forefindes udi Riget få Håndværksfolk, som Noget kunne« d. v. s. i pekuniær Henseende, og Kristian den fjerde begunstiger i høj Grad fremmede Håndværkeres Nedsættelse her i Landet. »På det Borgeriet udi Købstæderne, kunde tiltage, da skal ingen Fremmed, i hvo det og er første År efter at han for Borger er indskreven, være for-

pligt at udgive nogen kongelig, borgerlig og Bys Tyng, være sig Skat, Vagt eller nogen anden Udgift« (1643). Denne sidste Konge yndede Pragt og byggede som bekendt så overordenligt Meget.

Nederlandene og Tyskland havde fra gammel Tid haft Indflydelse på vor Kultur, og fra disse Lande var det særligt, at Kristian den fjerde hentede sine Arbejdere, af hvilke mange lige så godt kan kaldes Kunstnere som Håndværkere, ti de to Dele var ikke adskilte den Gang, de flød over i hinanden. At han også derfra hentede Guldsmede kan kendes på nogle af disses Navne. 1618 gav han Jacob tor Borch »1500 Dl. til at forarbejde i Sølvfad«, 1619 gav han »en Juvelerer ved Navn Manuel Töcker 833 Dl. for adskillige Ringe så øg for et Smykke«, og Korbianus Guldsmed omtales både 1619 og 1625. Det tør desuden bestemt antages, at de betydelige Summer, som en vis Hans Moritz, der antages at være fra Hamborg, modtog af Kongen for Smykker, Ringe m. m. — i 1618 alene næsten 12,000 Dl., hvoriblandt dog 5000 Dl. for en Diamant — gik til Guldsmede i de nævnte Lande. Arbejderne i Guld og Sølv fra Nürnberg og Avgzburg, hvor navnlig Kunsten at udstikke eller udgravere Sølvplader, en Fortsættelse af Midalderens Niello-Arbejder, skabte en ny Klasse af Kunstnere (Sølvstikkere), stod højt i Datidens Anseelse. — Et Pragtstykke fra denne Tid er den nu på Rosenborg opbevarede næsten tre Alen høje Sølvfontæne, der har tilhørt Kristian den fjerdes Dronning Anna Katrine.

Kristian den fjerde brugte meget Guldsmedarbejde. I Udsigten over Rigens Indtægt og Udgift 1642 findes således følgende Udgiftspost: »Foræres og skænkes bort til fremmede Gesandter og Andre af Klenodier, Kæder, Penge, og Andet,

som ikke for noget Vist kan skrives, dog ohngefærlig årligen kan beløbe 4000 Rd.«, og lidt længere nede findes opført: »Arbejdsløn, som gives Guldsmede kan ohngefær årligen beløbe 726½ Rd.«; disse Summer, tilsammen næsten 5000 Dl., var for den Tid overmåde mange Penge; for de to Dugsvende i det kongelige Sølvkammer var henholdsvis 24 Dl. og 12 Dl. et helt Års Lønning. Hine Beløb var altså overordenlige, men erindres må det så, at Slottene, Kongen byggede eller rettede den Gang havde bygget, måtte give Anledning til mange Udgifter i denne Retning. I Slotskirken på Frederiksborg var der bl. A. et Sølvalter og et Sølvorgel. Allerede under Frederik den anden, der begyndte at bygge Kronborg, høre vi om, at Guldsmed Hans Raadt til dette Slots Kirke forarbejdede to Sølvstager, til hvis Forgyltning der synes at have gået endog for over 100 Dl. Guld, ligesom. at endnu den københavnske Guldsmed Klavs Hvidt (1585) havde Arbejde her. Men det er kun to Navne, under Kristian den fjerde vrimler det med Guldsmednavne; man finder dem i hans endnu opbevarede Dagbøger. En fast Guldsmed synes han at have haft på Frederiksborg, men desuden henvendte han sig til en Mængde forskellige. Jeg skal nævne nogle af dem: Otte Guldsmed, Lavrens og Antonius Guldsmede, Jens Jensen Guldsmed, Hans Brun Guldsmed, Klavs Guldsmed (1618), Lauers Guldsmed, Mathias Guldsmed og Anders Persön, der særligt kaldes Juvelerer. Det var Diamantsmykker, Agatarbejder, Fingerringe, Nøgleringe, Kroge til Lysekroner, Guldskeer, forgyltde Kredenser o. m. m., som han fik hos dem. — At det forresten ikke var Konge og Adel alene, der brugte meget Guldsmedarbejde, men i det Hele Alle, der havde Råd til det, kan ses deraf, at

da en Professor ved Universitetet af jævn borgerlig Herkomst i 1681 giftede sig, medbragte hans Hustru Guldsager til en Værdi af henved 1000 Rdlr., for 200 Rdlr. Perler og for over 1100 Rdlr. Sølvtoj.

På Kristian den fjerdes Tid, lidt før og lidt efter, var her mange Guldsmede, have vi set, men ingen af disse, tør det antages, har haft stort Værksted. Det stred sikkert imod Tidens Ånd. Hver enkelt Mester var et Stykke af en Kunstner og lod sig derfor ikke nøjes med kun at lægge Navn og Penge til, han arbejdede altid selv med, og hermed er det da givet, at Datiden intet Tilsvarende kunde have til Nutidens Fabrikvæsen. Anderledes stiller det sig under Enevoldsmagten, der principmæssigt ikke kan lide små Selvstændigheder, men ordner Alt om et stort Midtpunkt, for at Alt kan kontrolleres. Regeringen kommer endog efterhånden til umiddelbart at stille sig i Spidsen for Landets Industri, idet den trode derved at forøge Kongens Rigdom og Anseelse. At Guldsmedlavet i så Henseende ikke kom særligt i Betragtning, ligger naturligvis deri, at efterhånden som Glas, Porcellæn o. desl. kom mere og mere i Brug, sank dette Lav fra at forsyne den mere formuende Del af Almenheden med Nødvendighedsartikler ned til at blive blot luksusfrembringende, på samme Tid som Landet blev mere og mere forarmet. Der var Intet at tjene ved særligt at understøtte Guldsmedindustrien. Men naturligvis fik det ved Enevældens Begyndelse sine Lavsartikler som ethvert andet Lav. Vi have allerede tidligere omtalt dem; de ere daterede den 7 November 1685 og holde hele 24 Paragrafer, der går ud på at bringe så vidt muligt Orden i Alt. Paragraf 3 begynder således: »Oldermanden skal alle de gamle og unge Mestere, som

nu Borgere ere og Håndværket bruger, ved Navn lade antegne såvelsom og deres Navne, som herefter begæres i Lavet at indtages, så og hvor de bor, på det han desbedre dennem kan vide at finde, når enten Noget udi Vores [d. e. Kongens] eller Byens Ærinder forefalder at forrette, eller og de Bönhasere [d. e. ikke efter Lavsreglerne Berettigede] skal eftersøge.

Naturligvis behøvede Enevælden Guldets Glans omkring sig — vi behøve i så Henseende blot at henvise til Samlingen på Rosenborg og bl. A. til de 3 Guldbægre (henholdsvis på 47, 38 og 137 Lod), som Frederik den fjerde lod gøre, de to i Anledning af Slesvigs Tilknytning til Danmark 1721 — men enkelte Pragtstykkers Forarbejdelse var ikke nok til at bringe Guldsmedlavet sine gamle Velmagtsdage tilbage. De mange Navne, vi tidligere kunde nævne, kende vi nu Intet til. Dels var der vel ikke så mange, men dels lægges der i denne hoffærdige Tid ingen Vægt på at bevare en simpel Håndværkers Navn for Eftertiden. I Juni 1675 blev der overrakt Grev Griffenfeldt et Guldbæger på 69½ Lod med en Grif på Låget; vi høre forskellige Enkeltheder om dette Bæger Tilblivelse, men hvem der har forarbejdet det, fortælles ikke. Det var de kort för til *Doctores theologiæ* kreerede Mænd, der forærede Griffenfeldt det, og det var dennes Svoger, der havde foranstaltet det Hele iværksat, hvorom det ganske naivt hedder: »Nogle af de gode Mænd havde ikke agtet at bringe sig i denne unødvendige Omkostning, men bemeldte Herres Svoger, Dr. Hans Bagger, havde med ivrige Motiver foreholdt dem, at det kunde ikke Andet være«.

Under sådanne Forhold er det næsten at vente, at Guldsmedlavet måtte synke hen til en sygelig Vågenover, at

ingen Uberettiget tog den Smule Arbejde fra dem, som Tiden gav, og således gik det da også. Under 26 Juli 1765 indgaa Københavns Guldsmede med en Memorial til Kongen, hvori de begære: 1) at Bøderne for Fuskere eller Uberettigede, der arbejde i Guld og Sølv, må fordobles; 2) at det Værktøj, sådanne Fuskere bruge, såvelsom det Guld og Sølv, de have i Arbejde, må konfiskeres; 3) at Mesterne i Lavet, som betjene sig af sådanne Fuskere, må blive idömt 1ste Gang 50 Rd. i Bøde, 2den Gang 100 Rd. og 3dje Gang have deres Lavsrettighed forbrudt; og 6) at Guldsmed-Enker, som til Fuskere udlåne deres Mands Stempel, strax må have deres Lavsrettighed forbrudt. På disse Forordringer vilde Regeringen, mærkeligt nok forresten, ikke strax gå ind; under 16 Juli Året efter blev der resolveret, at det skulde have sit Forblivende ved Lav Artiklerne, men ikke to År efter blev Lavets Forordringer dog i alt Væsenligt efterkomne (Plakat 25 April 1768), og ved kgl. Befaling af 23 Oktober 1767 blev endogså den ved en tidligere Lovbestemmelse Militære, der havde tjent i 14 År, tilståede Ret til at smelte Guld og Sølv frataget dem.

Hvad særligt denne Guld- og Sølvsmeltning angår, var den (jfr. Rskr. 1 November 1726) ved Plakat af 4 November 1761, der blev skærpet ved Plakat af 23 Januar 1769, »under en efter Guldets eller Sølvets Kvantitet proportioneret og betydelig Straf« forbudt den jødiske Nation, hvem som bekendt Datiden i alle Retninger viste stor Mistillid. Jøderne skulde aflevere alle deres Smelteovne og Digler »uden nogen-sinde derefter at forlange samme tilbage« til Guldsmed Johannes Jagenreuther, der under 30 Oktober 1761 havde fået Eneret til al Guld- og Sølvsmeltning i København med $\frac{1}{2}$ Pct. Smeltelön. Efter Jagenreuthers Død gik denne Smelt-

nings-Ret ved Bevilling af 11 Februar 1785 over på Guldsmed Peter Borreby. I denne Bevilling hedder det bl. A.: »Dog skal det være ham strengeligen forbuden at smelte danske Dukater eller andre danske Mønter, ligesom han og i Særdeleshed skal have Indseende med og, for så vidt denne Bevilling angår, stå til Ansvar for, at Landets Guld- eller Sølv mønt ikke bliver omsmeltet«. — Borrebys Enke, der havde fået Smelteretten efter sin Mand, afstod den 1817 til Staten, og ved Plakat af 15 Juli 1817 blev da al Indsmeltning for Private i København henlagt til Mønten.

Enevoldsmagten førte altså sine Anskuelse igennem. Lavsartiklerne skærpedes og Enerettigheder uddeltes, og endnu i et Punkt skulle vi se det daværende Regerings-system gøre sig gældende på det her omhandlede Område, nemlig ved at forbyde Indførslen af i Udlandet forarbejdet Guld og Sølv. De da herskende statsøkonomiske Teorier vilde samle Penge i Landet ved i Landet selv at fremkunste enhver Industri, som det havde Brug for. Kristian den fjerde havde endnu i sin Reces af 1643 befalet: »Ingen må føre noget gjort Guld eller Sølv her af Riget«, men allerede Lavsartiklerne af 1685, så hurtigt kan Anskuelse vexe, forbød Indførsel af »gjort Guld eller Sølv« fra fremmede Steder til Forhandling, uden at man dog kan se, om det er al sådan Indførsel overhovedet eller kun Indførsel til København, der forbydes. Og ad denne Vej fremturedes der. Plakat af 1 Juli 1757 forbød al Indførsel af forarbejdet Guld og Sølv i København og Sjællands Stift til Forhandling eller Udsalg, og da dette Forbud ikke frugtede, blev der yderligere under 30 Januar 1758 befalet, at inden Nyår 1759 skulde alt fremmed Sølv og Guld enten være solgt eller

igen udsendt af Riget »under Varernes Forbrydelse og anden vedbørlig Straf«.

Enevælden tog altså på Guldsmedlavet som på enhver anden Industrigren. Ved Tvangsforholdsregler vilde den fremkalde Blomstring, men her som andensteds slog det fejl, og da Struense i 1770 havde løst alle Bånd, der tidligere havde hvilet på Retten til at meddele sine Tanker gennem Pressen, han indførte fuldstændig Trykkefrihed, kom Sandheden for Dagen, skönt vel med nogen Overdrivelse. I „*Magasin for patriotiske Skribentere*“ (I, 1771, Nr. 8) læses da: »En Guldsmeds Tanker om Guldsmedlavet«, hvori det hedder: »Ved første Öjekast forekommer mig tvende Ting, som ere særdeles betydelige. Det Første er nemlig, at Guldsmedlavet er eller borde være det lykkeligste af alle Lav. Og for det Andet at det dog så næsten i nærværende Omstændigheder betragtet er ulykkeligt om ikke det allerulykkeligste af alle Lave«. »To Fornærmelser«, fortsætter Forfatteren, »lider det af: den første nemlig er den store Mængde Fuskere, som både Lavet og Publikum plages med. Dernæst og for det Andet den store Mængde fremmed Arbejde, jeg mener udenrigs Arbejde, som ligeledes begge Dele plages med«. Han klager dernæst navnlig over Jøderne, der flakke omkring og købslå; de sælge 10 og $10\frac{1}{2}$ lødigt Sølv istedenfor $13\frac{1}{2}$, siger han, og 12 eller 13 Karats Guld istedenfor 21 Karats. Tilsidst forlanger han Indførelse af »et Kontrolstempel, som er brugeligt både i Frankrig og Sverige«; det skulde bruges »til alt Guld- og Sølvarbejde, af hvad Navn nævnes kan«.

Alle Penne var i Bevægelse den Gang, og den således af »en Guldsmedmester« givne Anledning til at skrive fik ikke Lov til at gå ubenyttet bort. Bl. A. fremkom der

to Småpjecer: „*Tjenstlig Gensvar på en Guldsmeds Tanker om Guldsmedlavet*,“ der kun gik ud på at ville rense Jøderne, og igen et Modskrift herimod „*Jødernes Rænkens Åbenbaring, der er et skyldigt Svar på Jødernes lumske Gensvar over en Guldsmeds Tanker om Guldsmedlavet i København og Danmarks Rige*.“ Herved skulle vi imidlertid ikke dvæle, men strax hidsætte et Stykke af en af Datidens Kritiker over Skriftet „*Velmente Betænkninger over Lavene til højere Eftertanke*“ (1771, 8°), der også omhandler Guldsmedlavet. Det hedder: »Alle de Årsager, Forfatteren giver til Guldsmedlavets Undertrykkelse og Forfaldenhed, er langt fra ikke alene de rette. Den fornemste er uden Tvivl, at de alle her arbejde i Hænderne, det er at sige ikke fabrikere; de have ikke og ville ikke være sig om bedre Indretninger og Værktøj til at kunne i kortere Tid og med mindre Besværlighed gøre smukt Arbejde. En fransk Guldsmed, som er vel indrettet, gör bl. A. uden Nogens Hjælp 12 Sølvspise-skeer færdige i mindre Tid og meget bedre end nogen Guldsmed her kan gøre en eneste, og det alene fordi han har bedre indrettet Værktøj, da derimod en Fil, en Hammer og et Blæserør er næsten det eneste Værktøj, en dansk Guldsmed i Almindelighed kender, og hvor kan de da arbejde for så let Køb som Fremmede«.

Om nu end den således givne Skildring er malet lidt for mørk, viser den dog klart, at Tilstanden langt fra var god. Forbudet mod fremmede Varers Indførsel blev omgået af Smughandelen, og Livet indenfor Lavets Grænser var hensygnende. Et dygtigt Medlem synes Lavet dog at have haft i den kongelige Hofjuvelerer og Vardein i København Frederik Fabritius. Han anlagde 1784 en Metal-fabrik i Kirkesåby, beliggende i det daværende Roskilde

Amt, der, skönt den dreves uden Statshjælp, efterhånden voxede ganske godt op; den oplærte selv sine Arbejdere, der rekruteredes blandt Omegnens Husmænd og Drengene. Men i Modsætning til Fabritius kan rigtig nok så igen nævnes Guldsmed Heydenreich, der den 5 Maj 1802 stjal de i det daværende Kunstkammer opbevarede mageløse Guldhorn, der omtrent hundrede År efter hinanden (1639 og 1734) vare fundne i Omegnen af Tønder; de vejede henholdsvis 6 Pund 13 Lod og 7 Pund 11 Lod og havde en Metalværdi af henved 8000 Rdlr. Skönt Heydenreich i 1789 var dømt som Falskmøntner, havde han dog 1795 kunnet få Borgerskab som Guldsmed! Ved kgl. Resolution af 10 Juli 1803 blev han uden foregående Dom indsat i Tugthuset på Livstid. Guldhornene havde han strax smeltet.

Det var altså, som vi se, i en langtfra heldig Tilstand, at Guldsmedhåndværket i Danmark så nærværende Hundredår frembryde. Dets Tilstand var ussel, men dog skulde den blive uslere. Krigen og Statsbankerotten, som Danmark led under langt ind i Hundredåret, gavnede ikke Industriens Udvikling. Vi se da også, at på Udstillingen her i København 1810 gav ikke en eneste Guldsmed Møde. I Året 1811 møder en, nemlig Guldsmed B. Gyeseu med en hel Del Småsager forarbejdede af det så kaldte kaldariske Ærts, ti det kan ikke regnes, at »Guld- og Sølvarbejder« C. P. Næboe udstillede »et Familiestykke af Hår« og »et Landskab af Hår på Glas«. I 1812 møder to, nemlig foruden Gyeseu endnu Guldsmed J. Fuchs med et Par Sølvlysestager og Frederik den sjettes Portræt i Sølv. Livet er så godt som intet. Det kaldariske Ærts, der var opfundet i Berlin og igen blev opfundet her af Lægen Johan Christian Wendt, troede man den Gang, skulde »forvolde en stor

Revolution i de ædle Metaller Brug og følgelig i Begærligheden efter dem«. Som så mange af Datidens ofte med stor Möje udfundne Surrogater, der var blevne nødvendige på Grund af de napoleonske Kriges forfærdelige Følger, gik det imidlertid efterhånden som betydningsløst i Glemme. Mærkeligt er det derfor at se, at det efter indgiven Ansøgning ved Kancelli-Skrivelse af 20 August 1825 tillodes Guldsmedsvend J. G. Webster mod derpå at vinde Borgerskab at forfærdige Arbejder af kaldarisk Ærts og deri at oplære Dreng og holde Svende; dog måtte han ikke antage eller holde Guldsmedsvende.

Den ovennævnte Guldsmed Gyesen, hvem Wendt meddelte sin Opfindelse, omtales som »en duelig og retskaffen Mand, der længe har arbejdet under trange udvortes Kår«. I disse Ord ligger hele det daværende Guldsmedslavs Historie, tror jeg. Betegnende er det i alt Fald, at Regeringen 1805 finder det fornødent at bekendtgøre, at Pletfabrikant William Clark på Kristianshavn på dens Foranstaltning hver Tirsdag valser Metaller for de Herrer Guld- og Sølvarbejdere i København uden Betaling — det tyder på, at de københavnske Guldsmede ikke besidde det nødvendige Værktøj — og at, da Guldsmed Bendix Johan Schnee i 1813 andrager, at han ikke kan finde tilstrækkeligt Udkomme ved sin Profession, og derfor anholder om, at han også må forfærdige Arbejder af Messing og Metal, bliver det ved Reskript til Københavns Magistrat af 28 September 1813 tilladt alle Guld- og Sølvarbejdere i København indtil videre at forfærdige småt Arbejde af forgyldt eller forsølvet Tombak eller Messing — det viser Mangel på Arbejde. Som Kuriosum kan mærkes, at Hofguldsmed Jakob Arne Sivertsen for uberettiget Salg af Guldure ved Højesterets-

dom af 22 Januar 1840 blev dömt til at bøde 20 Rdlr. Sølv, Halvdelen til Københavns Politikasse og Halvdelen til Stadens Urmagerlav.

Skönt således det ny Hundredår i flere Retninger syntes at skulle virke uheldigt på Guldsmedkunstens Udvikling herhjemme, begyndte det dog netop nu at lysne i Synskredsen. Spirer til en bedre Fremtid var nemlig nedlagte. Toldforordningen af 1 Februar 1797, der i flere Henseender åbnede et helt nyt Tidsrum i vor Toldlovgivning, havde strøget Forbudene mod Indførslen af forarbejdet Guld og Sølv og gjorde herved Sit til at hæve Guldsmedlavets moralske Bevidsthed: Smugleri var ikke mere nødvendigt. Ikke alene Guld og Sølv i Barrer kunde nu indføres i Landet, nu som tidligere frit, men desuden al Slags forarbejdet Guld mod en Afgift af 1 Rdlr. for Loddet og al Slags forarbejdet Sølv mod en Afgift af 8½ Sk. for Loddet. Dette var imidlertid ikke det Eneste. Også med Hensyn til at uddanne Guldsmedenes Smag blev der foretaget Skridt. Allerede Reglementet for Kunstakademiet af 21 Juni 1771 (jfr. Reskript af 27 April 1813) gik i denne Retning, men først senere blev Bestræbelserne kraftige. Fundatsen af 28 Juli 1814 for det kongelige Kunstakademi udtalte ikke alene, at »alle Håndværkere i de Professioner, til hvis Arbejder Kundskab og Øvelse i Tegning er fornøden, skal være pligtige til at tilholde deres Lærlinge flittigen at søge Akademiets Skoler«, men bestemte, at Svende- og Mesterstykkerne i de pågældende Professioner skulde bedømmes af Akademiet. Rådstuplakat af 9 Februar 1842 påbød som Fortsættelse heraf, at den, der vilde gøre Mesterstykke, skulde forinden indsende Modelleringer i Vox af de Ornamentter, såsom Ciselering og Graving, som han vilde anbringe på Prøvestykket. Disse

Bestemmelser blev ikke strax modtagne godt, men efterhånden vandt de Indgang, og Nutiden har høstet Gavn af dem. Når Tekniken er så udviklet som nu til Dags, hører der i Reglen mangesidet Dannelse til for ret at tilegne sig den; sådanne Sølvarbejder, som den 1817 afdøde Bonde fra Vendsyssel Peder Pedersen Kok, der havde lært sig selv, leverede, vilde næppe finde Afsætning nu.

I det Enkelte at påvise, hvorledes de således begyndte Bevægelser virkede på Guldsmedhåndværkets Udvikling, er det ikke Stedet til her, det vilde tage en uforholdsmæssig stor Plads og bringe for mange enkelte Mænd på Omtale. Dog må det være tilladt her at berøre to Mænds Virksomhed, det er umuligt at forbigå dem; jeg mener Peter Reimer Hinnerup og Jörgen Balthazar Dalhoff. Begge ere de fødte i dette Hundredårs Begyndelse, den Første i Randers, den Anden i Ønslev på Falster, og begge have virket godt. Hinnerup blev 1824 Guldsmedsvend i Randers og kom derpå i 1826 til København, hvor han med Understøttelse af Selskabet til Naturlærens Udbredelse og under H. C. Ørsteds umiddelbare Vejledning anvendte en betydelig Del af sin Tid på at blive Herre over de for Guldsmedfaget mest tjenlige Hjælpevidenskaber. I 1828 rejste han udenlands (til Berlin, Freiberg, Wien, München, Paris og London), arbejdede hos dygtige Mestre og fortsatte sine Studier, hvorpå han efter 3-Års Fraværelse atter vendte hjem, og her blev han da strax konstitueret Fuldmægtig ved Mønten. I 1836 blev han Møntguardein og i 1840 tillige Stadsguardein i København. Hans Betydning ligger imidlertid ikke heri, men deri at han troligt søgte at udbrede sine kemiske og tekniske Kundskaber blandt sine Standsfæller. I 1832 gav han med Understøttelse af Sel-

skabet for Naturlærens Údbredelse Undervisning i Legering og Niellering, og i 1839 udgav han sin grundige over 700 Sider store „*Håndbog for Juvelere, Guld- og Sølvarbejdere.*“

Vi komme nu til Hofguldsmed Dalhoff. Naturligvis kan her kun være Tale om i al Korthed at påvise, i hvilke Retninger Dalhoff har haft Betydning for Guldsmedkunsten, ti en nærmere Redegørelse for hans rige, næsten alle Retninger omfattende Virksomhed ligger udenfor dette Skrift. Opmærksomheden må da særligt henledes på, at Dalhoff har virket for en så vel bedre teknisk som kunstnerisk Tilvirkning af Guldsmedarbejder. Han er den Første, der her har anvendt Optrækning af Sølvarbejde på Drejerbænken, og den Første, der her begyndte med Oppresning og Ætsning for at få skarpe og smukke Konturer. Han har bl. A. opfundet et særligt Loddeapparat, og han er sikkert den Første, der her i betydeligere Udstrækning har presset Sølvskeer og Gafler. Hvorledes det imidlertid gik hermed, er antydet ovenfor S. 19; Dalhoff beskæftigede sig med for Meget til at kunne blive længe ved en Ting. Til Bedømmelse af hans Virken i kunstnerisk Henseende, skal det nævnes, at afdøde N. L. Höyen har udtalt, at der i forskellige fra Dalhoffs Værksted udgæede Genstande, navnlig nogle Kandelabrer, »spores ægte Kunstånd«; det er en smuk Roes at få for en Håndværker, der i Reglen var sin egen Tegner.

At Guldsmedkunsten gik fremad herhjemme under sådan Påvirkning, synes selvfølgelig, men hurtigt, skulle vi se, skete det ikke. Endnu i 1840 udtales der i Anledning af de på det nævnte Års Industriudstilling her i Byen udstillede Sølv- og Guldarbejder: »Ihvorvel her i Danmark ikke findes så liden Afsætning for Sølv-, Guld- og Juvelerarbejde, har en smagløs Mode og Lyst til at anskaffe Alt

for den ringeste Pris foranlediget, at en stor Del Arbejder, som falholdes i Guldsmedbutikerne, ere udenlandske og, da disse ere temmeligt rigt, om ikke vel, assorterede, ske sjældnere Bestillinger på smagfulde Arbejder, der, da de skulle forfærdiges i enkelte Stykker, nødvendigvis må blive dyrere. Sølvarbejdet udføres ofte ikke heller med den Fuldenndthed, som det ædlere Metal kræver, og Moden har også fremkaldt barokke Former, hvorfor man sjældnere ser det smagfuldere Arbejde, som enkelte af vore Kunstnere have stræbt at fremkalde«. — Nedenfor skulle vi se, at den nyere Tid har fremkaldt en Mængde store Bestillinger, og at Landets Guldsmede have været i Stand til at udføre dem. Ved Verdensudstillingerne og de danske Prinsessers Formælinger har den danske Guldsmedkunst høstet Ære. De gamle Lavsbånd vare sprængte og Udviklingen skete i Frihed for mange kunstigt opførte Indskrænkninger. Loven om Håndværks- og Fabrikdrift af 29 December 1857 lod den Håndværkslavene hidtil tilkommende udelukkende Ret bortfalde fra den 1 Januar 1862. — Regulativerne af 6 Avgust 1862 (§ 2 f) og af 20 Avgust 1864 (§ 2 e) for Aflæggelsen af de i Loven af 29 December 1857 ommeldte frivillige Svendeprøver bestemmer, at disse for Guldsmedenes Vedkommende såvel i som udenfor København skulle bestå i efter forud antagen Tegning at forfærdige en Broche eller et Armbånd i Guld eller en Sukkerskål, en Kalotske, Kageske eller Fiskeske i Sølv.

Hermed er Udsigten over Guldsmedkunstens Historie i Danmark ført ned til den Tid, vi have forladt Christesen på, til ham skulle vi nu atter vende tilbage, efter at vi have hidsat et Par statistiske Oplysninger og gjort opmærksom på, at der den Gang som endnu må skelnes mellem

Guldsmede, der holde Værksted, og Guldsmede, der holde Butik. Kun de Første ere egenligt Guldsmede, de Andre ere Handlende.

1771 talte København 64 Guldsmedmestere; 1798 var her 82 Mestere med 76 Svende og 54 Dreng; 1836 var Mestrenes Antal 103 og deres Arbejderenes Antal 147; 1855 var der 154 Mestere i København med 228 Medhjælpere, og udenfor København desuden 196 Hovedpersoner med 159 Medhjælpere. I hele Danmark var der altså i 1855 737 Personer beskæftigede i Guldsmedfaget (350 som Hovedpersoner og 387 som Medhjælpere), hvilket er betydeligt flere end i 1845, da der kun var 635 (305 H. og 330 M.); i 1840 var Antallet 598 (276 H. og 322 M.). En tilsvarende Forøgelse har Tidsrummet 1855 til 1860 ikke medført; den 1 Februar 1860 var det samlede Antal kun 699, nemlig 374 som Hovedpersoner og 325 som Medhjælpere, hvoraf i København 172 Hovedpersoner med 194 Medhjælpere og udenfor København 202 Hovedpersoner med 131 Medhjælpere. I Odense var der den 1 Februar 1860 13 Hovedpersoner med 7 Medhjælpere. Efter dette Års Vejviser for København og Omegn talte København i 1870 kun 128 Guldsmede. — Hvad dernæst Indførslen af forarbejdet Guld og Sølv angår, da er Tolden efterhånden nedsat ganske betydeligt. Efter Lov af 4 Juli 1863 opkræves der nu kun 16 Sk. for Pundet af Guld, Sølv, Platina og Aluminium i Arbejde. Medens der derfor i 1847 kun blev indført 662 Lod Guld i Arbejde, 3897 Lod presset Sølv til videre Bearbejdelse og 6156 Lod færdigt Sølvarbejde, er den samlede Vægt af Guld, Sølv, Platina og Aluminium i Arbejde, der indførtes i Finansåret 1869—1870 steget til 1544 Pund, hvoraf Indførselsafgiften dog kun var 257 Rdlr. 32 Sk.

III.

Vi forlod ovenfor Christesen som nyligt ankommen til København og berørte, at Kampen ikke hermed kunde betragtes som ført til Ende. Af Navn var han nu, og det tilmed i Hovedstaden, Guld- og Sølvvarefabrikant, men Arbejdet, han skulde leve af, manglede, og så meget værre blev Stillingen, som Pengekrisen, der så føleligt ramte al Handel og Vandel og medførte Indskrænkninger på så mange Områder, just stod for Dören. Store Bestillinger kunde der ikke være Tale om. Det så virkelig betænkeligt ud. Det så ud til, at Guldsmed-Oldermandens Betragtning skulde vise sig rigtig. Christesen, Schmahlfeld, Gottschalk og de andre Arbejdere, i det Hele 4 Svende og 1 Dreng, der var fulgte med fra Slagelse, sad med ledige Hænder. Men da blev der fra det militære Vare-Depot udbudt et betydeligt Parti Knapper i Licitation og ved Siden af Knapperne en stor Del af de Tal, Soldaterne bære på Skulderen. Christesen bød, Leveringen blev hans, og ved Hjælp af den og senere Leveringer i samme Retning blev den farlige Tid overstået. Som et Træk fra denne Tid fortjener det også at bemærkes, at Christesen under 9 Oktober 1857 ansøgte Indenrigsministeriet om Tilladelse

til på Rejser at torde forhandle sine Guld- og Sølvvarer til de i Provinserne boende Guldsmede; det viser os ham som stadigt virksom for at skaffe sig Forbindelser.

Den indgivne Ansøgning blev afslået, men förend dette Resultat nåedes, var Ansøgningen, som sædvanligt med den Slags Ansøgninger, fra Ministeriet gået til Magistraten og fra Magistraten til Lavet, og af den derved tilstedekomne Betænkning fra Guldsmedlavet skal jeg hidsætte Slutningen, der, helt afset fra at den omtaler Christesens Virksomhed, i flere Henseender er oplysende for de daværende Lavsforhold. Som rimeligt er, frarådede Lavet at give den ønskede Tilladelse, for så vidt den gik udenfor Lovgivningens almindelige Bestemmelser om at holde Rejsende m. m. »Sluttelig«, skriver Oldermænden, »må jeg endnu tilføje, at ikke alene Undertegnede, men hele Guldsmedlavet forudså, at den Pågældende [d. e. Christesen] ikke vilde holde sig til det ham Tilladte, men tværtimod omgå og overskride sin Bevilling, hvilket fremgik temmeligt klart af den indgivne Ansøgning. Vel kunde jeg derfor drage ham til Ansvar for Domstolene, men at føre Klage derover anser jeg kun for lidet lönnende, dels med Hensyn til Umuligheden i at holde fornøden Kontrol med det udførende Arbejde og dels med Hensyn til den Miskredit, hvori Lavsprocesserne for Tiden stå, der som oftest ikke afgive noget heldigt Resultat for vedkommende Lav«. Som vi se, huskede Oldermænden godt sin forrige Skrivelse om en Ansøgning fra Christesen; han huskede, at den ikke havde haft nogen Virkning.

Ansøgningen blev afslået, men herover lod Christesen ikke Modet falde, han var virksom som altid, og Lykken svigtede ham ikke. Nogle Adressetegn eller rigtigere Adresseskillinger, som han vilde søge indført mellem de

Handlende istedenfor Adressekort, fandt vel ikke Indgang, men dog var han allerede i Slutningen af 1857 nået så vidt, at han lod et Faldværk komme fra Altona, det var ham nødvendigt til Forarbejdelsen af f. Ex. Hanke og Ben til Te-potter, Kaffekander o. Lign. Når man ser denne Udvikling, er det forunderligt, hvor nogle Ord i Hinnerups ovenomtalte Håndbog fra 1839 passe på Christesen. Hinnerup omtaler (S. 443) de forskellige Maskiner, der kan anvendes af Guldsmede, og bemærker, at det vel ikke endnu er nødvendigt for Guldsmedene hertilands at anskaffe dem. En Gang vil den Tid dog komme, at de blive nødvendige, fortsætter han, og tilsidst slutter han således: »En god Husholder, der forstår at indskrænke sine Udgifter og benytte sin Mellemtid ved selv at arbejde derpå, kan udrette en Del heri med en ringe Sum«. Christesen var det forbeholdt at blive denne gode Husholder. Med små Midler, men med Omsigt og Flid lykkedes det ham at grundlægge et Værksted, hvor alle de af Hinnerup omtalte Maskiner blev benyttede. — I 1856 havde han fået en Rejseunderstøttelse af den Reiersenske Fond for navnlig at blive bekendt med de i Udlandet indførte Forbedringer ved Presningen af Sølvarbejde, og en lignende Understøttelse fik han igen 1861. Den Reiersenske Fond kunde ikke træffe Nogen, der var bedre forberedt til at drage Nytte af sådanne Rejser.

I Løvstræde fik Christesen Faldværket, men Året efter flyttede han til Amaliegade Nr. 11 i Mellembygningen, hvor han endnu bor. Gården er gammeldags og lidt forfalden — ikke alle Døre sidde lige i Karmene — men skinnende og blankt, pudset og fint er Arbejdet, der udgår fra den. Bestillingerne ere strømmede ind til Christesen i den Gård, og i den ere de udførte; den har set Virksomheden voxe op til

sit nuværende Omfang. I Stuen står Presserne og Faldværkerne — der er to nu også af disse — og dér er Lokomobilet på 3 Hestes Kraft, som er udført hos J. G. A. Eickhoff og blev stillet op i Begyndelsen af 1868, dér er Essen og Valseværkerne. På første Sal er Kontoret og Gravørværkstedet, på anden Sal Beboelse og på tredje Sal Værkstedet for Guldvaretilvirkningen. Butik er her ingen af, og i lang Tid havde Christesen slet ingen Butik; først fra den 8 Marts 1865 har han fået en sådan (Østergade Nr. 8). De fire Arbejdere, som fulgte Christesen fra Slagelse, ere voxede anseligt i Antal. Arbejdspersonalet ude i Amaliegade er nu i Reglen 30 eller derover, alene af Guldarbejdere findes der 10, og det er interessant at høre, at alene det Bundfald, som et År igennem opsamles i disse Arbejders særligt indrettede Vaskekar, gæmmer for over 100 Rdlr. Guld; det sælges til Fabriker i Hamborg, der udelukkende ere beskæftigede med at uddrage Guld af sådant Bundfald og andet Guldsmedkrads. På Gulvet i Christesens Guldværksted er der pålangs slået Lister for at Guldstøvet let skal kunne opsamles. — Endnu skal jeg her kun meddele, at alt Arbejde så vidt muligt betales efter Akkord.

Kommer man ind på Etablissementets ovennævnte Kontor, ser man forskellige Fotografier hænge på Væggene, det er Fotografier af Opsatser, Armstager og Drikkehorn, og på Spørgsmål får man at vide, at man her ser Etablissementets bedste og betydeligste Arbejder afbildede. Vi skulle nedenfor betragte nogle af dem, men naturligvis — Træsnittene, hvori Afbildningerne her gengives, vise kun svagt, hvor smukke og prægtige de afbildede Stykker i Virkeligheden ere. Selvfølgelig er der udgået og udgår der stadigt en vrimlende Mængde af almindelige Handelssager,

Skeer og Gafler, Kander og Skåle, Ringe og Armbånd, Brocher og Smykker, fra Christesens Værksted, men hvor smukke og smagfulde disse end ere, skal vi ikke dvæle ved dem. Enhver, der besøger Butiken på Østergade, kan overbevise sig om deres dygtige Tilvirkning, og kun såmeget skal her siges, at også ved dem ses Kunst og Håndværk på en smuk Måde forenede. Men er det således ved de Genstande, hvoraf der tilvirkes Hundreder og atter Hundreder, kan man allerede herfra slutte, at det må være i langt højere Grad Tilfældet ved de enkelte Pragtstykker, der udføres efter særlig Bestilling, og man kan endvidere forstå, at Christesen måtte være en Arbejder, som de Kunstnere, der herhjemme have bestræbt sig for at bringe Harmoni og Skönhed ind i vore Håndværkeres Tilvirkninger, måtte gribe med Glæde, så snart de blev opmærksomme på ham.

Man må imidlertid ikke tro, at denne Udfoldning af Kunst i Håndværket var et let vundet Standpunkt. Allerede i Slagelse havde Christesen været beskæftiget i denne Retning, og meget, af hvad han der tilvirkede, havde helt tilfredsstillt ham, hvorfor han også, just med Hensyn til at kunne frembringe skönne Arbejder, trode, at hans rette Plads var i Hovedstaden. Da han kom til København viste det sig imidlertid, at Kunstnere her ikke i Et og Alt vilde godkende hans Frembringelser. Der kom Rivninger; men Christesens klare Blik, hans mærkværdige Evne til at komme over Vanskeligheder og hans inderlige Lyst til at præstere virkeligt smukke Arbejder lod dog snart Alt blive godt. Han og Kunstnerne lærte at forstå og vurdere hinandens Fordringer, Kunstens til Håndværket og Håndværkets til Kunsten. — Det var i ganske særlig Grad de Arbejder, han leverede til Kunstflidslotteriet, der bragte ham i For-

bindelse med Kunstnerne og da navnlig med Professor Peters. Bemærkes må det derfor, at Kunstflidslotteriets Indflydelse på Christesen som overhovedet på hele den danske Industris Udvikling i Retning af Smag og Skønhed ikke har været ringe.

I December 1859 brændte Frederiksborg Slot, og Landet sørgede derover sammen med sin Konge. Slottet var brændt, men det måtte kunne rejses igen, og på utallige Måder lagde Landet for Dagen, at det længtes efter atter at se Tårnene knejse over den Borg, som navnlig Kristian den fjerde i sin Tid havde udstyret med Alt, hvad Datidens Kunsthåndværk kunde frembringe af Smukt og Udmærket. Blandt Andet dannede sig da Lotteriet for Bortlodning af indenlandske Kunst- og Kunstflidsarbejder, hvis Overskud skulde anvendes til Frederiksborg Slots Genopførelse. I 1861 udgik Indbydelsen, og de siden den Gang forløbne ti År har vist, at Sagen var Alvor. Slottets indre Udstyrelse er Dag for Dag rykket længere frem, udmærkede Kunstnere og Håndværkere have været beskæftiget med at bringe det dertil, og den allerede tidligere ved Andres f. Ex. G. F. Hetsch's Bestræbelser godt forberedte Samvirken mellem Kunst og Håndværk har fået et kraftigt Opsving. Bortlodningen er også bleven påskønnet; fra Industriudstillingen i London og Paris, Stokholm og Malmø kan den bl. A. fremvise 6 Medaljer og 4 Diplomer for hæderlig Omtale. Da Bortlodningen i Februar 1861 udstedte sin Indbydelse, afbildede *Illustreret Tidende* (II, S. 154) nogle af første Træknings Gevinster, og herimellem var en Fiskeske og en Kalotske »tegnede og modellerede af Billedhugger C. Peters og udførte af Sølvvarefabrikant V. Christesen«. Af den førstnævnte Ske bortspilledes der i første Trækning 110 Exem-

plarer og af den anden 28; de ses afbildede nedenfor. Hermed var Begyndelsen gjort for Christesen til at komme i særlig Betragtning, når der skulde udføres Kunstarbejder i Guldsmedfaget. Nu tæller såvel Prinsessen af Wales og Storfyrstinde Marie Feodorowna af Rusland som Kronprinsesse Lovisa af Danmark Arbejder af Christesen mellem deres bedste Brudegaver.

I bevægede Tider, i Sorg og i Glæde, knyttes Menneskene nærmere til hinanden. Hænder rækkes ud og Hænder modtages, og man trænger ofte til ved et synligt, et blivende Tegn ligesom at slå de Følelser fast både for sig selv og Andre, både for Nutid og Eftertid, som i Öjeblikket bragte Hjærtet til at svulme. En enkelt Landsdels eller et helt Lands Minder om sådanne Tider bliver i Reglen Kunstværker. Den 18 Maj 1843 modtog Peter Hjort Lorenzen under Tusinders Jubel det store ved Bidrag fra hele Danmark tilvejebragte Sølv-Drikkehorn med Indskriften: »Han vedblev at tale Dansk«. I December 1863 lagde det danske Folk en Guld-Egekrans på Frederik den syvendes Kiste, og den 12 Februar 1868 overrakte Flensborg By og Amt Nicolai Ahlmann fra Sønderborg Ladegård et Drikkehorn som Tak for hans Optræden i den nordtyske Rigsdag. På Hornet står bl. A. indskrevet: »Vi ere Danske, og vi ville vedblive at være Danske«. Lignende Mindetegn er det, at Christesen har tilvirket mange af. — Om Lorenzens ovennævnte Horn hedder det, at det »efter Arkitekt Winstrups Tegning og Medaljør Christensens Model er udarbejdet af Guldsmedene Bjergager og C. Worm (Oldermand); Orneringerne ere ciselerede af Hougård«. Kransen er udført af Guldsmed A. N. Dragsted her i Byen, og Ahlmanns

Horn er både tegnet og udført af Guldsmed Iversen i Flensborg.

Som de to sidst nævnte Arbejder vise, har Danmark for Tiden dygtige Guldsmede, og de enkelte Guldsmede bliye ved nærmere Betragtning til en hel, dygtig Guldsmedstand. At nævne noget enkelt Navn skal jeg imidlertid ikke indlade mig på; det er vanskeligt at vælge imellem de mange. — Sammenlignede med Arbejder fra Udlandet kan det nu vel være, at danske Guldsmedtilvirkninger ikke altid ville komme i første Række, ti de udenlandske ere i de fleste Tilfælde pragtfuldere, men en sådan Sammenligning siger Intet, og det står dog fast, at de danske Guldsmede have Smag, og at deres Arbejde er pålideligt. Sikkert er det også, at de danske Guldsmede nyde et godt Lov i Udlandet. Det Juvelskrin af massivt Guld, som Damerne i Ny-Syd-Wales sendte Prinsesse Alexandra som Brudegave — det vejede over 100 Unser og var $10\frac{1}{2}$ Tomme langt — var udført af en dansk Guldsmed ved Navn Hougård, der i mange År har opholdt sig i Avstralien, og på samme Måde forholder det sig med den $3\frac{1}{2}$ Fod høje i oxyderet Sølv udførte Vase, der var de i England bosiddende Danskes Gave til den nævnte Fyrstinde; den er også af en dansk Guldsmed, nemlig af den i London boende Jes Barkentin. I Paris bor Juvelerer F. J. Rudolphi, der ligeledes er dansk.

Men tilbage til Christesen. Ovenfor have vi hørt, at han kom i Forbindelse med Kunstflids- eller, som det også kaldes, Frederiksborg-Lotteriet, og tidligere have vi hørt, at han for at skaffe sine Presser Beskæftigelse, begyndte at præge Adressetegn, det kan derfor ikke undre, at han i 1861 besluttede at anvende sine Presser bl. A. til Frem-

bringelsen af en Frederiksborg-Medalje. »I Luer sank dit Slot, o Fredrik, med dets Minder« står der på den ene Side i Kreds om det nedbrændte Slot med Datoen »den 17 December 1859« under, og på den anden Side, der viser Slottet med Tårne og Spir: »Nu rejser Folk og Drot i Kærlighed dets Tinder«. »Den 6 Oktober 1861«. Den 6 Oktober var Frederik den syvendes Fødselsdag. Dette Foretagende lykkedes godt. Ikke alene fandt Almenheden Behag i Medaljen — den blev udbredt langt over Forventning og endnu sælges der årligt mellem to og tre Hundrede Exemplarer af den navnlig til Rejsende og Andre, der besøge Slottet —, men denne Medalje blev efterfulgt af mange andre, og hvor smukt og dygtigt de ere gjorte, kan de tre bag i Bogen afbildede Medaljer vise. F. Schmahlfeld har graveret dem, Portrætmaler H. Olrik har tegnet den første og sidste. Hymen og Amor stå kærligt ved Siden af hinanden på Medaljen til Erindring om Kong Kristian den niendes og Dronning Louises Sølvbryllup den 26 Maj 1867, og Medaljen med Frederik den syvendes Billed på er et sidste synligt Tegn på den københavnske Frimurerloges Tak til den elskede Konge, der gav Danmark Friheden. Med Glæde har Christesen kunnet se disse to smukke Medaljer udgå fra sit Værksted, men mon dog ikke den Medalje, vi nu komme til, Hæderstegnet fra Håndværkerforeningen i København for godt aflagte Svendeprøver har glædet ham, måske ham selv ubevidst, i langt højere Grad? Den smukke og værdige Indskrift, den bærer: »Når Alvor og Sandhed forenes med Flid, nås Målet«, finder nemlig en levende Illustration i hans virksomme Liv.

Hermed have vi langt fra nået til Ende med de af ham prægede Medaljer; der er over en halv Snes tilbage. Der

er Medaljerne til Industriudstillingerne i Slagelse (1862), i Stege (1865) og i Odense (1865); Dampen ses på den sidste i Drageform med et Drivhjul i den ene Klo og forskelligt Værktøj i den anden, medens Kunstens Genius med Krans og Vinkel sidder under dens Vinge. Under det Hele læses Ordet *Fremad*. Den er tegnet af C. Peters. Fyens Stifts patriotiske Selskab og Præstø Amts Landboforening have fået deres Medaljer fra Christesen. »Præmie for danske Skytter« er udgået fra hans Værksted med Bissens Landsoldat på: »Slutter Kreds og står fast«, og endeligt er også den aldrig udgivne lille Sølvmedalje „*Til Danmarks Krigere for tapper Dåd. 1864*“ med Kristian den niendes Billed på Forsiden præget hos Christesen. Som den lignende Medalje, der blev præget efter den første slesvigske Krig, har den haft den underlige Skebne aldrig at blive uddelt; den står endnu indpakket i Kasser. Vi kunde endnu en Stund blive ved at opregne Medaljer, men der står Andet og Vigtigere tilbage, vi må bryde af for at gå over til at omtale Etablisementets større Frembringelser. På Forhånd skulle vi meddele, at alt Sølvarbejde ved Fornylsen af det prægtige af Perlemoder, Ibenholt og Sølv så smagfuldt forenede Alter i Frederiksborg Slots-Kirke og ved Fornylsen af den pragtfuldt udstyrede Prædikestol sammesteds er af Christesen. Det er næsten selvfølgeligt. Kirken stod rejst, udvendigt og indvendigt færdig påny, i Sommeren 1864.

Alle Opsatser, større Armstager og lignende Arbejder, som i Tidens Løb ere udgåede fra Gården i Amaliegade, er det naturligtvis ikke Meningen at dvæle ved her; det vilde blive for trættende. Kun nogle af de mere fremragende, som i Reglen ville findes afbildede bag i Bogen, skulle i Korthed omtales. Det første bliver da den Bord-

opsats, som Christesen udførte til Udstillingen i London 1862, ikke fordi det er det første større Stykke, som han tilvirkede, men fordi det er det første, der knyttedes til hans Navn. Den har en Højde af 1 Alen 16 Tommer og Skålens Tværmål er 1 Alen, dens hele Vægt er 2000 Lod. Let og yndigt bære tre kvindelige Figurer den luftige, med gennembrudt Sølvarbejde belagte Skål, og hele Opsatsen vidner på en smuk Måde om, at Kunstneren (H. Olrik) og Håndværkeren fuldt har forstået hinanden.

Det Arbejde, vi herefter komme til, er ikke stort i Omfang, men iøjnefaldende ved Skönhed og Smag, det er Ornamenterne til Sidestængerne på den hos J. G. Schwartz & Sön kunstigt udskårne Elfenbensvifte, som en lille Kreds af Damer overrakte Prinsesse Alexandra ved hendes Bryllup (1863). Ornamenterne ere af massivt Guld og forestille Roser, Tidsler og Kløver (England, Skotland og Irland), der med Vedbind forenes med Egeblade, Ax og Kornblomster. Professor C. Peters har tegnet dem.

Som vi ovenfor have set, deltog Christesen i Udstillingen i London 1862, og selvfølgelig, kunde man fristes til at sige, gav han også Møde ved Udstillingen i Paris 1867. Hans her udstillede Samling var rig. Der var bl. A. Brocher og Armbånd i oldnordisk Stil, et helt Sølv-Teservice og en Blomsterskål, der blev båret af to kvindelige Figurer, der kyssede hinanden, men fremfor Alt var der et stort Drikkehorn, der efter Tegning af Professor C. Peters var udført i forgyldt og oxyderet Sølv. Prinsessen sidder skjult i Tårnet, der danner Hornets Låg, og op af Hornets skrå Side styrer Ridderen med fældet Lansen Gangeren mod den flerhovedede Drage. I den engelske *Art-Journal* siges, at Enkelthederne ere udførte med beundringsværdig Skarp-

hed, Nøjagtighed og Sirlighed, og der tillægges Christesen Navn af sand Kunstner. Nu findes Hornet i Kensington-Musæet.

Brudegaven fra danske Mænd og Kvinder til Storfyrstinde Marie Feodorowna (1867) var et Udvalg af dansk Litteratur i et Bogskab, som tillige indeholdt et Album med Mindeblade fra Fædrelandet. Til Bindene på den i Bogsamlingen værende Bibel og Psalmebog bidrog Christesen ved at tilvirke Sølvbeslagene, men væsenligere var hans Arbejde ved Albummets Bind, der nemlig er af emaljeret Guld, til hvilket der brugtes 204 Lod 20 Karats Guld. I over 200 År skal et så pragtfuldt Emaljeverk ikke være udført her i Landet. På Hængslets Indreside læses: »Komponeret og tegnet af Professor Heinr. Hansen. Modelleret af Billedhugger C. Peters. Udført af Guldsmed V. Christesen. Emaljeret af N. C. Halberg«. End ikke i Ruslands Kongeborg vil Pragtstykket kunne forsvinde i Mængden af dens Kostbarheder.

Det Arbejde, vi nu komme til, er ikke så kostbart som det foregående, men Danmark har sikkert med nok så stor Glæde hørt om, at det blev overrakt dets nuværende Ejer, som at hint Album blev modtaget med Tak og Påskønnelse. Det er Nordslesvigernes Gave til Hans Kryger i Beftoft, der her sigtes til. Den 29 Januar 1869 overraktes der Kryger som Tak for hans Optræden for de danske Slesvigeres Ret en Bordopsats, på hvilken der står en Kvindefigur med det danske Skjold i den ene Arm og Danebrog i Hånden. Slesvigs Løve hviler ved hendes Fødder. Opsatsen vejer 504 Lod og er modelleret af Professor C. Peters.

Den 16 Avgust 1869 overrakte det Udvalg, der i sin Tid havde dannet sig for at tilvejebringe en Brudegave fra det danske Folk til D. K. H. Kronprinsen og Kronprinsessen, det høje Par et rigt Sølvservice, hvis samlede Vægt var 21,201 $\frac{1}{100}$ Lod Sølv. Det bestod af Tallerkener, Fade og Bakker, Sauceskåle og Sukkerskåle, Bordklokker og Saltkar m. m. og desuden 2 Terriner, 4 Kandelabre og 1 Opsats, Alt efter Tegning af Professor Peters. Elleve af Københavns Guldsmede var beskæftigede med Tilvirkningen og deriblandt naturligvis Christesen, han tog Broderparten for sig. Ham var Opsatsen, der vejede 4729 Lod, og de 4 Kandelabre, der tilsammen vejede 2596 Lod, overdragne, og som sædvanligt skilte han sig smukt ved sit Arbejde. På Opsatsen, der er næsten 2 Alen høj, er anbragt fire Grupper forestillende, den ene: Videnskab, Poesi og Kunst, den anden: Agerdyrkning og Kvægavl, den tredje: Handel, Søfart og Industri, og den fjerde: Jagt og Fiskeri; noget højere oppe er anbragt fire 13 Tommer høje Statuetter af Dronningerne Tyra, Dagmar, Margrete og Filippa; øverst troner Danmark med Løven ved sin Fod, med Scepter i den højre Hånd og et Våbenskjold i den venstre. De fire Kandelabre er hver til 9 Lys; på to af dem danser Amor med Pil og Bue og på de to andre Hymen med en brændende Fakkell i hver af Hænderne.

Vi komme nu til den bekendte Kandelaber, som både i År og ifjor har været udstillet i London. Den er 1 $\frac{1}{2}$ Alen høj og blev efter en ypperlig Tegning af Portrætmaler H. Olrik udført til den internationale Arbejderudstilling, der afholdtes i London 1870. Kandelabren vakte fortjent Opsigt ved denne Udstilling, og tilligemed det iøvrigt Udstillede vandt den Christesens Forretning ikke færre end 36

Sølvmedaljer. Enhver, der havde arbejdet med på de udstillede Sager, blev der tildelt en Medalje, og desuden fik Christesen selv på Grund af det Usædvanlige, der her var præsteret, den eneste Guldmedalje, der ved Udstillingen tilfaldt Guldsmefaget. Til den internationale Udstilling i London i År, hvortil Håndværks- og Fabrikfrembringelser ikke kunde få Adgang, blev Kandelabren reklameret for at udstilles mellem Kunstgenstande.

Jeg skal her hidsætte Navnene på de af Christesens Arbejdere, der blev prisbelønnede i London, det kan være af Interesse for Fremtiden at se, hvilke Guldsmede der skyldte Christesen deres Uddannelse. Navnelisten er denne: R. Allen, Ambrosen, V. Andersen, Baltzer, Berth, Boas, Theodor Bumbech, Thorvald Bumbech, Vilhelm Bumbech, H. Christesen, Chr. Eilertsen, L. Erichsen, Foght, Hoffner, Th. Hansen, R. Hermann, A. Ibsen, Frederik Jensen, P. Jensen, Klespe, Lund, Mayntzhusen, Ortved, Lauritz Petersen, Vilhelm Petersen, Chr. Rasmussen, Schlage, F. Schmahlfeld, Ström og Edvard Wetterström. Naturligvis fik Maleren Olrik også en Medalje.

Endeligt skal det sidste store Arbejde, der er udgået fra Christesens Værksted, nævnes; det er den Opsats som Arbejdere fra Burmeister & Wains Maskinværksted den 20 Juli i År overrakte Husets ældste daværende Chef, Burmeister, der den Dag havde været Chef i Forretningen i 25 År. Denne Opsats er udført uden kunstnerisk Medhjælp. Schmahlfeld har tegnet den.

Foruden den ovenfor nævnte Medalje, som blev tilkendt Christesen i London 1870, har han høstet andre Æresbevisninger ved de forskellige Udstillinger, han har givet Møde ved. I London fik han i 1862 hæderlig Omtale, i Malmø en Sølvmedalje (1865), i Stokholm en Sølvmedalje (1866), i Paris to Broncemedaljer (1867) og i Nakskov en Sølvmedalje (1868). Desuden er han i November 1861 med kun en Uges Mellemrum bleven dekoreret med både den danske Medalje „*ingenio et arti*“ i Guld og den svenske Medalje „*litteris et artibus*“, ligeledes i Guld. Hans Virksomhed har ikke savnet ydre offentlig Påskønnelse.

Det er 25 bevægede År, som Christesen kan se tilbage på i År. Rige på Påskønnelse, men også rige på Anstregelser og rige på Arbejde. Arbejdet har imidlertid været væsenlig Glæde og Tilfredsstillelse, ti det blev gjort med Lyst, med Tro på, at der kunde udrettes Noget ved det, og Gud har lagt sin velsignende Hånd over det. Det lille Frø, der lagdes i Slagelse, er voxet til et stort Træ. Uden nogensomhelst teoretisk Uddannelse er Christesen fra at låne Værktøj hos sin gamle Læremester kommet til at eje det største Etablissement i sin Art indenfor Københavns Volde; kraftigt og dygtigt fører han, der i Slagelse Borger-skole netop lærte et sparsomt Mål af Videnskabernes første Begyndelsesgrunde, nu en Skare intelligente Arbejdere sejrende frem i Kampen, hvis Mål er at lægge et bestandigt større Stykke af Håndværkets magre Jordsmon under Kunstens frugtbare Scepter. Næst Guds nådige Bistand skylder han sin Udholdenhed og Handlekraft, sin Ret-sindighed og Dygtighed den Plads, han nu indtager. Han har skabt sig et Navn, og Navnet vil med Guds Hjælp ikke være knyttet alene til hans Liv. To Sønner, der

begge ere oplærte hos Faderen, ville i sin Tid kunne tage Arv. Den ældste, Rudolf, der i År har fyldt sit 24de År — han er født den 24 Avgust 1847 — arbejder for Tiden i en Sølvvarefabrik i Nord-Amerika, og Hermann, det yngste af Christesens Børn, der er født den 25 April 1852, har ifjor begyndt en Udenlandsrejse: fra Wien er han kommen til en Fabrik i den lille By G'münd i Schwaben. — Foruden de nævnte Sønner har Christesen endnu en Datter.

Til to af Verdenshandelens Hovedstæder, til London og Hamborg, sendes jævnligt store Partier af Christesens Tilvirkninger, Handelshuse dér have dem på Oplag, og på andre Steder i Udlandet spørges de også. Den lille Guldsmedbutik i Slagelse er voxet forunderligt. Bedre Exempel på Sandheden af den ovenfor nævnte Indskrift »**Når Alvor og Flid forenes, nås Målet**« kan næppe gives.

Bevissteder.

S. 10. Bastholms Udtalelser findes i »Efterretnr. fra Selsk. for indenlandsk Kunstfl.« I, S. 104.

S. 11. Sagen mod Hornung: Jur. Ugesk. II, 1840—1841, S. 395—398. — H. Pedersen: Beretn. om den i Slagelse Borgerskoles Lokale indrettede Skole for geometrisk Tegnings Udbredelse iblandt Håndværksklassen. Slagelse. 1830. — Håndværksstandens Bemærkninger ved den Betænkn. ang. Hdværks- og Fabriklavene o. s. v. 1848, S. 64.

S. 18. Oldermændens Erklæring med de øvrige til denne Sag hørende Papirer findes i Ministeriernes samlede Arkiv, 1ste Afd.

S. 22. Kvadet om Völund: Den ældre Edda ved Finn Magnusen, III, 1822, S. 248. — Grundtvigs Oversættelse af Saxe, 2den Udg., 1855, S. 243 flg.

S. 23. Skrædernes Gilde i Ribe: J. Kinchs Ribe Bys Beskriv., Ribe, 1869, S. 196. — St. Hans Gilde: Suhms Samlr. I, 2, 1780, S. 210—214.

S. 24. Gildeskråen af 1429: Dske Mag., 3 R., I, 1842, S. 47—52. — Kong Hans's Privilegier i Dske Mag., III, 1747, S. 331—337.

S. 25. Kristian II's Skrå: Dske Mag., III, 1747, S. 270—274. — Lavsaftiklerne af 1547: O. Müllers Om Lavsvæsen. 1840, S. 28. — Forordningerne af 1507 og 1526: P. Adlers Programmer fra Ribe 1844, S. 67—69; 1847, S. 13—14; J. Kinchs Ribe Bys Beskriv., 1869, S. 374.

S. 26. Kristian III's Reces 1558 Art. 70. — Forordningen af 1613: Suhms Samlr. I, 1, 1779, S. 46—47. — Kristian IV's Reces, 1643, II—3—9. — Om Otte Krumpen: C. F. Allens De tre nord. Rigers Historie. IV. 1. 1870, S. 255.

S. 27. Om Eske Brok: Vedel Simonsens Eske Broks Levnedbeskriv., Odense, I, 1842, S. 49, 66; II, 1843, S. 36, 38. — Guldsmedene i Odense: Vedel Simonsens Bidrag til Odense Bys ældre Hist., II, 1, 1843, S. 37, 89, 102, 114; 2, 1843, S. 148, 194; Iversens almennytt. Samlr., XVII, Odense, 1788, S. 9; J. C. Bloch: Den fynske Gejstlighed, I, 2, Odense, 1788, S. 584; Samlr. t. Fyens Hist. og Topografi, II, Odense, 1862, S. 131.

S. 28. Om Tomas Fiuren: Carl Andersens Rosenborg, 1867, S. 34. — Smedegildet i Ystad: Dske Samlr. IV, 1868—69, S. 344, i Odense: Aktst. udg. af Fyens Stifts litt. Selsk., I, Odense, 1841, S. 42—47. — Forordningen af 1549: sidst anf. St. S. 54—55.

S. 29. Fordom mod Håndværkerne: C. F. Allens De tre nord. Rigers Hist., IV, 1, 1870, S. 122; P. Adlers Program fra Ribe, 1844, S. 68; Samlr. til jysk Hist. og Topogr., II, Ålborg, 1868—69, S. 145. — Kristian III's Reces 1558, Art. 70; Kristian IV's Reces, 1643, II—3—12.

S. 30. Udenlandske Navne: R. Nyerups Kristian IV's Dagbøger, 1825, S. 15, 64, 77, 127; — 37, 39, 42, 44, 65; Dske Samlr. V, 1869—70, S. 66, 67. — Sølvstikkerne: N. L. Höyens Skrifter, I, 1871, S. 214. — Sølvfontænen: Carl Andersens Rosenborg, 1867, S. 34. — Rigens Indt. og Udg. 1642: Dske Samlr., VI, 1870—71, S. 343.

S. 31. Guldsmedenes Arbejdsløn: sidst anf. St. S. 345. — Dugsvendene: Dske Mag., V, 1751, S. 208. — Hans Raadt med Fl.: Dske Samlr., V, 1869—70, S. 157, 158, 171. — Otte Guldsmed m. Fl.: R. Nyerups Kristian IV's Dagbøger, 1825, S. 4, 6, 14, 15, 31, 39, 42, 62, 64, 78, 108 m. fl. St. jfr. Dske Samlr., V, S. 79, 80, 82.

S. 32. Professor Jens Bircherods Bryllup: Danske Samlinger III, 1867—68, S. 263.

S. 33. De tre Guldbægre: Carl Andersens Rosenborg, 1867, S. 61—65. — Griffenfeldts Bæger: Chr. Molbechs Uddrag af Jens Bircherods Dagbøger. 1846, S. 161.

S. 34. Om Guldsmedenes Andragende: H. Stampes Erklæringer, V, 1797, S. 55—57. — De Militæres Smelteret: anf. St., V, S. 321—323.

S. 35. Borrebys Enke: P. R. Hinnerups Håndbog for Juvelere o. s. v., 1839, S. 702. — Kristian IV's Reces (1643) II—12—3.

S. 37. Kritiken over »Velmente Betænkninger«: Fortegnelse på alle de Skrifter, som Trykkefriheden har givet Anledn. til, I, 1771, S. 190—191 jfr. S. 68, 69. — Fabriken i Kirkesåby: Fr. Thårups Arkiv

for Statistik, I, 1795—1796, S. 173—191 jfr. Efterretnr. for Selsk. for indenl. Kunstfl., II, S. 211.

S. 38. Heydenreich: Geneal.-biograf Arkiv, I, 1840—1849, S. 304—306. — Udstillingerne 1810: Efterretnr. fra Selsk. for indenl. Kunstfl. I, 563, 570, 613; II, S. 221, 223—224. — Kaldarisk Ærts: Handels- og Industri-Tidende 1810, S. 337—340 jfr. sidst anf. St. I, S. 613.

S. 39. W. Clark: Handels- og Industri-Tid. 1805, S. 336. — J. A. Sivertsen: Højesterets Domme for Højesterets-Året 1839 (Tillæg til Berl. Tid.).

S. 41. P. P. Kok: N. C. Roms Den danske Husflid, 1871, S. 329. — P. R. Hinnerup: Mag. for Kunstn. og Hdv., II, S. 152, 442, 460; IV, S. 79, 257; V, S. 435; 2 R., IV, S. 297; Månedsskr. udg. af Industrif., I, 1866, S. 89.

S. 42. J. B. Dalhoff: Udsigt over Udstill. 1836, S. 81—82; P. R. Hinnerups Håndbog for Juvelere. 1839, S. 586; Kvbtrnr. fra Industrif. III, 1843, S. 34; XI, 1851, S. 58; N. L. Høyens Skrifter. I, 1871, S. 33. — Omtale af Udstill. 1840: Kvbtrnr. fra Industrif. II, 1842, S. 181—182.

S. 44. Guldsmedenes Antal: Udsigt over Udst. 1836, S. 79; 1844, S. 113; R. Nyerups Beskriv. af Kbhvn, 1800, S. 415; O. J. Rawerts Kgr. Danm. industr. Forh. 1850, S. 240; O. Müllers Udkast til Lov om Håndværksdrift på Landet, 1857, S. 83, 96; Statist. Tabelværk, 3 R., I, 1863, S. 106, 230—231. — Samlr. t. Fyens Hist. og Topogr., II, Odense, 1862, S. 335. — Indførslen: O. J. Rawerts Kgr. Danm.'s industr. Forh. 1850, S. 241; Statist. Tabelv. 3 R., XVII, 1870, S. 20—21.

S. 46. Oldermændens Erklær. findes i Ministeriernes saml. Arkiv, 1ste Afd.

S. 51. P. H. Lorenzen: L. Skaus Peter Hjort Lorenzen, 1865, S. 254; Katalog over Udst. på Charlottenborg 1843. — Guldkransen: Illustr. Tid., V, 1863—64, S. 95. — N. Ahlmann: Illustr. Tid., IX, 1867—68, S. 190.

S. 52. Brudegaverne: Illustr. Tid., V, 1863—64, S. 150, 332.

S. 54. Arbejderne i Frederiksborg Slotskirke: Illustr. Tid., V, 1863—64, S. 342.

S. 55. Opsats 1862: Illustr. Tid., III, 1861—62, S. 289. — Viften: Illustr. Tid., IV, 1862—63, S. 240, 242. — Drikkehornet: The art-journal. Catalogue of the Paris univers. exhibit., London, 1867, S. 185,

191 m. fl. St.; Illustr. Katalog der Pariser Industrie-Ausstell., Leipzig, 1868, S. 35, 189, 199, 287.

S. 56. Albumet: Illustr. Tid., VIII, 1866—67, S. 421. — H. Kryger: Illustr. Tid., X, 1868—69, S. 179.

S. 57. Kronprinsens Bryllup: Illustr. Tid., XI, 1869—70, S. 72—73. — Kandelabren: Illustr. Tid., XII, 1870—71, S. 398.

De Lovbud, som der ingen Bevissteder er anført for, findes i de almindelige Lovsamlinger m. m. — Endnu ældre end det S. 23 nævnte Skræder-Broderskab i Ribe er vistnok Skræderlavet i København; Dr. O. Nielsen har i »Københavns Diplomatarium« (1 Hefte, 1870, S. 26—28) meddelt en Skrå for dette Lav af 1275.

